

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
ЩОРІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ**

**19-21 квітня 2023 року,
м. Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2023**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ ЩОРІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**19-21 квітня 2023 року,
м.Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2023**

УДК 657-024.11:658.1

О-16

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол №8 від 24.04.2023р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, редактор МНАУ; **Біліченко О.С.**, канд. екон. наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету МНАУ; **Волосюк Ю.В.**, канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій МНАУ; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування МНАУ; **Потривасєва Н.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Довгаль О.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри економічної теорії і суспільних наук МНАУ; **Шарата Н.Г.**, д-р пед. наук, професорка, проректорка з науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації МНАУ.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2023

**СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ
КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

УДК 657.62

Дубініна М.В., д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: dubinina@mnaeu.edu.ua

**АНАЛІЗ СПОСОБІВ ВИЯВЛЕННЯ МАНІПУЛЯЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ
ЗВІТНОСТІ**

У сучасних умовах все більш актуальним стає дослідження сутності та запобігання економічним злочинам, оскільки збитки від їх наслідків суттєво збільшуються з кожним роком.

Один з найпоширеніших видів економічних злочинів – маніпуляції у фінансовій звітності – є суттєвою загрозою економічній безпеці організації, як для неї самої, так і для її стейкхолдерів, чий значущі управлінські рішення щодо організації приймаються, як правило, на основі даних фінансової звітності. Користувачі звітності стикаються зі значними інформаційними ризиками, зокрема ризиком прийняття економічних рішень на підставі недостовірної звітності, якщо остання буде спотворена. Тому вимоги до достовірності та прозорості звітності постійно зростають, що обумовлює необхідність своєчасного виявлення ознак спотворень звітності.

Незважаючи на те, що розвиток інструментарію виявлення ознак маніпуляцій є предметом багатьох досліджень, ця проблема досі не має чітко визначеного рішення, що зумовлено відсутністю критичного аналізу подібних практик та систематизації існуючих розробок, а також постійним удосконаленням прийомів спотворення звітності.

Аналіз наукової літератури показав, що у публікаціях спостерігається змішання видів спотворення фінансової звітності, зокрема маніпуляцій, шахрайства, вуалювання та фальсифікації, а також ненавмисної помилки.

Проведене дослідження дозволило розмежувати поняття маніпуляцій, шахрайства та фальсифікацій із фінансовою звітністю. Слід зазначити наявність загальних характеристик всіх видів спотворень звітності:

- предмет спотворення фінансової звітності;
- особи, яким завдається шкода;
- залучення зовнішніх осіб до схем спотворення звітності.

Ключовими відмінностями маніпуляцій від шахрайства є недоведеність складу злочину, різні джерела виникнення та особи, які здійснюють

спотворення. У свою чергу, маніпуляція від фальсифікації відрізняється іншими джерелами виникнення та особами, які здійснюють спотворення.

Дослідження застосовуваних для виявлення маніпуляцій аналітичних моделей, і навіть практичних прикладів маніпуляції звітності, дозволило дійти висновку, що не всі статті фінансової звітності однаковою мірою схильні до спотворення, можливість маніпуляцій у звітності залежить від специфіки здійснюваних видів економічної діяльності, умов та інформаційного (документального) найчастіше укладаються угод, із якими пов'язані звітні статті. В результаті дослідження сформульовано визначення неякісних статей звітності на основі ймовірності їх спотворення.

Як показав аналіз, існуючі інструменти та методи виявлення ознак маніпуляцій у фінансовій звітності мають недоліки (обмеження інформаційної бази, тимчасової, галузевої та законодавчий фактори), що підтверджує необхідність розробки комплексу аналітичних процедур для виявлення маніпуляцій у фінансовій звітності, що враховує галузеві та формування звітності.

Підприємства-маніпулятори, які штучно покращують звітність, відповідно до цього підходу характеризуються вищими відносними величинами неякісних статей звітності: неякісними активами, пасивами та фінансовими результатами. В цілому фінансові показники більш схильні до спотворення, ніж нефінансові, зокрема, надійними нефінансовими індикаторами є чисельність персоналу, вік організації, участь компанії в судових розглядах, кредитний ліміт.

В ході аналізу аграрних підприємств за допомогою різних аналітичних інструментів, підходів та методів було визначено типові операції, що здійснюються в рамках маніпуляцій у фінансовій звітності для покращення (прикрашання) та погіршення її показників та досліджено вплив зазначених операцій на статті фінансової звітності та аналітичні показники залежно від цілі маніпуляції.

Аналітичні процедури виявлення ознак маніпуляцій у фінансовій звітності як окремого підприємства, і сукупності підприємств загалом – спрямовані на задоволення вимог користувачів фінансової звітності щодо забезпечення її надійності і достовірності.

Список джерел:

1. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: [навч. посіб.] / Л.В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. К: ЦУЛ, 2014. 496 с
2. Жук В.М. Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, О.С. Вдовенко // Облік і фінанси. 2013. № 4 (62). С. 32-38.
3. Костирко Р.О. Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарюючого суб'єкта: методологія та організація: [монографія]. Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. 728 с.

ПЕРВИННИЙ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ЙОГО АКТУАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професор, професор
кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Розкрито законодавчі нововведення щодо документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Акцентовано увагу на врегулюванні процедури виправлення помилок у первинних документах та реєстрах бухгалтерського обліку.

Ключові слова: первинні документи, бухгалтерський облік, реєстр бухгалтерського обліку.

Актуальність первинних документів, відповідно й значення первинного обліку реальних фактів господарського життя доведені багаторічним практичним досвідом роботи суб'єктів господарської діяльності. Основним нормативно-правовим джерелом, що встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, бухгалтерської та іншої звітності, є Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [1]. Відповідно до внесених у березні 2023 року змін до редакції зазначеного Положення, первинними документами вважатимуть просто документи, створені у паперовій або в електронній формі, які містять відомості про господарські операції. Звичне визначення облікових реєстрів замінено таким поняттям як «реєстри бухгалтерського обліку (облікові реєстри)» (далі - РБО). Відтепер ними будуть носії інформації, складені у паперовій або в електронній формі, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку. РБО можуть бути у вигляді відомостей, ордерів, книг, журналів тощо.

Важливою новацією також є той факт, що первинні документи слід буде складати українською мовою. Відповідно до чинного Положення [1] документи, що є підставою для записів у бухгалтерському обліку і складені

іноземною мовою, повинні мати впорядкований автентичний переклад саме українською мовою.

До нововведень також належать норми, за якими первинні документи, створені автоматично в електронній формі програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційної системи, застосовують у бухгалтерському обліку за умови наявності накладеного електронного підпису чи печатки. У разі складання та зберігання первинних документів і РБО з використанням електронних засобів оброблення інформації підприємство зобов'язане за свій рахунок виготовити їх копії на паперових носіях на вимогу інших учасників господарських операцій, а також правоохоронних органів та відповідних органів у межах їх повноважень, передбачених законами. Зауважимо, що копії первинних документів та РБО можуть бути вилучені у підприємства лише за рішенням відповідних органів, прийнятим у межах їх повноважень, передбачених законами. Обов'язковим є складання реєстру документів, що вилучаються. Звертаємо увагу на факт заборони вилучення оригіналів таких документів та реєстрів, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. Доповнення редакції чинного Положення також відбулися в частині переліку додаткових реквізитів первинних документів, який поповнила печатка підприємства.

До суттєвих новацій чинного Положення [1] також вважаємо віднести врегулювання процедури виправлення помилок у первинних документах та реєстрах бухгалтерського обліку. Виправлення помилок з використанням способу додаткових бухгалтерських проведень здійснюється шляхом внесення додаткової кореспонденції рахунків на суму, яка є різницею між правильною та відображеною в цих реєстрах. Способом сторно, який передбачає складання бухгалтерської довідки, доведеться виправляти помилки в реєстрах за минулий звітний період. У таку довідку помилка (сума, кореспонденція рахунків) заноситься червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо або зі знаком «мінус», а виправлення (сума, кореспонденція рахунків) заноситься чорнилом, пастою кулькових ручок тощо темного кольору. Внесенням цих даних до РБО у

місяці, в якому виявлено помилку, ліквідується неправильний запис та відображається правильна сума і кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку. Довідка має наводити причину помилки, посилання на документи та реєстри, в яких допущено помилку, і підписується працівником, який склав довідку, та після її перевірки - головним бухгалтером.

У чинному Положенні [1] деталізовано процедуру виправлення помилок в первинних документах і РБО, що складені в електронній формі. Для цього встановлені способи сторно або додаткових бухгалтерських проведення. Перший передбачає здійснення зворотного запису на величину помилки та одночасне зазначення правильної суми. До того ж в електронній формі під час виправлення помилок має бути збережена інформація, яка виправляється, та міститися відомості про дату виправлення, посади і прізвища осіб, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які склали виправлений електронний документ. Важливим також вважаємо відзначити, що згідно з нормами чинного Положення [1] виправлення вносяться до первинних документів та РБО в тому звітному періоді, у якому виявлені помилки.

Отже, на сьогоднішній день на законодавчому рівні врегульованими є питання складання первинних документів задля створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Література:

1. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 05.04.2023).

Legislative innovations regarding the documentary support of accounting records are disclosed. Attention is focused on regulating the procedure for correcting errors in primary documents and accounting registers.

Keywords: *primary documents, accounting, accounting register.*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЛОКУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ

*Лагодієнко Н. В. доктор економічних наук, в.о. професора,
Миколаївський національний аграрний університет*

Реєстрація податкових накладних і розрахунків коригування (далі — ПН/РК) в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі — ЄРПН) відбувається далеко не завжди успішно. Прямуючи до ЄРПН, одні ПН/РК проходять два, а інші — три рівні перевірки. Саме третій рівень і є моніторингом ризиковості ПН/РК.

Система моніторингу покликана виявляти податкові накладні, по яким є:

- ризик щодо порушення податкового законодавства;
- можлива наявність фіктивних операцій для отримання податкового кредиту з ПДВ.

Результатом моніторингу може бути зупинення реєстрації податкової накладної або розрахунку коригування, тобто блокування ПН. З'явилися нові ознаки безумовної реєстрації податкових накладних і РК до них.

Так, не підлягають подальшому моніторингу податкові накладні з обсягом постачання ≤ 5 тис. грн та РК, у яких абсолютне значення суми коригування на зменшення/збільшення суми компенсації ≤ 5 тис. грн. Однак загальний обсяг операцій поточного місяця за такими ПН і РК має бути в межах 500 тис. грн [3].

Критерії для блокування ПН/РК наведені у додатках до Порядку № 1165 [1]:

додатку 1 — Критерії ризиковості платника ПДВ;

додатку 2 — Перелік показників, за якими визначається позитивна податкова історія платника ПДВ;

додатку 3 — Критерії ризиковості здійснення операцій.

Серед наслідків блокування ПН або розрахунків коригування (РК) до них для постачальника:

- можлива поява Σ Перевищ. Причина – навіть якщо ПН була заблокована й незареєстрована у ЄРПН постачальнику все одно треба визнати податкове зобов'язання у декларації. Як наслідок, зменшується ПДВ-ліміт;

- проблема виникне, якщо треба буде зменшити податкове зобов'язання через розрахунок коригування. Для цього треба вже зареєстрована ПН;

- репутаційні втрати. З таким постачальником можуть перестати працювати.

Наслідки для покупця:

- проблема з податковим кредитом, адже для його формування треба зареєстрована ПН. Показати податковий кредит можна буде лише у періоді розблокування ПН;

- можлива недостатність ліміту реєстрації. Податковий кредит по зареєстрованій ПН збільшує ліміт реєстрації. Однак немає ПН, немає й збільшення ліміту, що може створювати проблеми покупцю.

Подані для реєстрації в ЄРПН ПН і РК спочатку перевіряють на відповідність ознакам безумовної реєстрації. Безперешкодно зареєструють ПН/РК (крім РК, в яких передбачається зменшення сум компенсації вартості хоча б одного товару/послуги, та РК, складених на неплатника ПДВ), які відповідатимуть хоча б одній із семи ознак, визначених у пункті 3 Порядку № 1165 [1].

Згідно внесеним змінам до Додатку 1 Порядку № 1165 відтепер враховується можливість (або неможливість) платника ПДВ виконувати свої податкові обов'язки в умовах воєнного стану.

Це стосується неподання:

- ПДВ-звітності впродовж 2-х останніх звітних періодів;
- фінансової звітності платниками податку на прибуток за останній звітний період.

Також деталізовано рішення ДПС про належність платника ПДВ до ризикового. У рішенні відтепер має бути детальна інформація про:

- критерії, за якими таке рішення прийняте;
- тип операції, період операції;
- код УКТ ЗЕД/ДКПП;
- податковий номер платника ПДВ, який був задіяний у ризиковій операції.

При цьому платник ПДВ, який отримав таке рішення від ДПС, має право подати на розгляд комісії регіонального рівня:

- інформацію про невідповідність критеріям ризиковості;
- копії відповідних документів, що підтверджують таку інформацію.

Крім того з'явився Довідник кодів податкової інформації, яка є підставою для прийняття рішення про відповідність платника податку критеріям ризиковості. Цей код має зазначатися у згаданому рішенні ДПС про відповідність критеріям ризиковості. Знайти довідник можна на веб-сайті ДПС (наказ ДПС від 11.01.2023 р. № 17 “Про затвердження довідника кодів податкової інформації”)

У платника ПДВ, який перебуває на спрощеній системі 4 групи (сільськогосподарській), відтепер вважається, що він має позитивну історію, якщо ним сплачено єдиний податок в повному обсязі та вчасно

При розрахунку віртуального залишку товарів/послуг відтепер:

- не враховується обсяг придбання товарів/послуг за операціями, які за звільненими та “нульовими” операціями (без ПДВ та ПДВ 0%);
- використовується оновлена формула – з'явився коефіцієнт щодо обсягу постачання “1/1.5” ($\approx 0,67$). Формула набула вигляду: залишок = обсяг придбання – обсяг постачання $\times 1/1.5$. У такий спосіб залишок виходить більшим. Однак з'явилася й умова застосування коефіцієнта “1/1.5” – він застосовується у разі наявності товарів/послуг, які були зазначені в поданому на реєстрацію РК, у Таблиці даних як таких, що постачаються на постійній

основі. Якщо дана умова не виконується, тобто такі товари/послуги не зазначені у Таблиці даних як такі, що постачаються на постійній основі, то формула застосовується без згаданого коефіцієнта, тобто приймає колишній вигляд: залишок = обсяг придбання – обсяг постачання. При цьому звільнені від ПДВ та «нульові» товари/послуги не враховуються в обох варіантах даної формули.

Збільшений “безризиковий” строк реєстрації зменшуючої РК до ПН на неплатника ПДВ – з 14 днів до 30 днів (оновлений п. 6 Додатку 3 Порядку № 1165). Якщо даний строк перевищений, то операція стає ризиковою [1].

Механізм розблокування ПН/РК досить складний. Платник повинен надати пояснення щодо заблокованих ПН/РК. Якщо наданих платником пояснень та/або копій документів щодо заблокованої ПН/РК виявилось недостатньо, то податківці приймають рішення про відмову в реєстрації. Після надання пояснень та копій документів на розблокування ПН/РК податківці можуть прийняти не лише рішення про реєстрацію або відмову від реєстрації, але й направити повідомлення про надання додаткових пояснень та/або документів, необхідних для розблокування ПН/РК [2].

Ідеальні, безконфліктні взаємини платників податків з Державною фіскальною службою (ДФС) в українських реаліях майже не можливі. Проблеми виникають рано чи пізно. Єдине, що в силах зробити платникам податків це скоротити до мінімуму кількість «слабких місць», якими можуть зацікавитися податкові служби, а також мінімізувати фінансові збитки в результаті санкцій державних органів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Постанова КМУ від 11 грудня 2019 р. № 1165 із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>

2. Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію/ відмову в реєстрації податкових накладних/ розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Наказ МФУ від 12.12.2019 № 520 із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1245-19#Text>

3. Про внесення змін до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Постанова КМУ від 23 грудня 2022 р. № 1428 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1428-2022-%D0%BF#Text>

Юлія ЧЕБАН
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Регулювання і контроль сфери публічних закупівель є однією з функцій не лише державних органів, але й громадськості. Так, відповідно до статті 7 Закону України «Про публічні закупівлі» громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, зокрема шляхом здійснення аналізу і моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органи, що уповноважені здійснювати контроль, про виявлені ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель [1]. Має місце низка нормативних документів, які, окрім зазначеного закону, регламентують особливості долучення громадськості до контролю публічних закупівель, а саме закони України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про відкритість використання публічних коштів» тощо [2-6].

Зазначимо, що громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі, а особливості організації і проведення закупівель на період воєнного стану, що також регулюється відповідною Постановою КМУ, не змінило функцій і особливостей проведення громадського контролю [7]. Навпаки, час диктує нові важелі впливу на прозорість і використання бюджетних коштів під час закупівель завдяки дієвому громадському контролю.

Однією з підстав про рішення про початок моніторингу процедури закупівлі є інформація, отримана від громадських об'єднань, про наявність ознак порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель, виявлених за результатами громадського контролю у сфері публічних закупівель.

Результати вивчення сфери закупівель свідчать, що громадськість, зацікавлена у проведенні контролю у системі публічних закупівель, може його здійснювати у такий спосіб: проводити незалежний моніторинг процедур закупівель, оцінюючи їх ефективність та дотримання процедури закупівель; взаємодіяти з державними органами з ініціативою проведення позапланових перевірок; звертатися до правоохоронних органів у разі виявлення незаконних дій учасників у процедурі публічних закупівель; надіслати позов до суду; підготувати пропозиції щодо вдосконалення відповідних нормативно-правових актів тощо.

Окрім дієвих громадських організацій, ефективно функцію громадського контролю виконують на порталі Dozorro, куди інформація дублюється

автоматично з бази даних Prozorro. Будь-хто може написати відгук, навіть анонімно, який має містити опис проблеми. Відгук обов'язково аналізують громадські активісти та, в разі виявлення порушення, звертаються до Замовників або скаржаться до контролюючих та правоохоронних органів (НАБУ, АМКУ, ДАСУ тощо). Блок аналітики порталу дозволяє аналізувати і контролювати конкретну чи групи закупівель.

Отже, роль і значення громадського контролю є, безперечно, вагомими та дієвими. Саме тому до освітніх компонент освітньої програми «Облік і оподаткування» для здобувачів вищої освіти різних рівнів освіти у Миколаївському національному аграрному університеті включено теми, пов'язані із значенням та практичними можливостями громадського контролю у сфері публічних закупівель.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі : закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

2. Про громадські об'єднання : закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.

3. Про звернення громадян : закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

5. Про інформацію : закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

6. Про відкритість використання публічних коштів : закон України від 11 лютого 2015 року № 183-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.

7. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : постанова Кабінету міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

ХРОНОЛОГІЯ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Лугова Ольга, канд.екон.наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

В історії економічного життя суспільства ХХ сторіччя стало сторіччям зародження та поширення транснаціональних корпорацій. З'вилася необхідність складати звітність, що об'єднує показники бухгалтерських балансів компаній, що проводять свою господарську діяльність у різних країнах, зрозумілу при цьому інвесторам у всьому світі.

Бухгалтерський облік у сучасному його розумінні має багатовікову історію. І в різних країнах, що цю історію формували, склалися свої бухгалтерські школи, зі своїми методологічними особливостями, своєю специфікою підходів до трактування фінансового стану суб'єктів господарювання. Ці школи створювалися під впливом цілого ряду факторів: соціальних, економічних, юридичних умов, домінуючого положення різних користувачів бухгалтерської звітності.

Починаючи з 60-х років минулого століття, процеси глобалізації запустили у професійному середовищі розуміння важливості створення єдиного економічного простору, діючого в єдиних правових рамках. Насамперед це стосувалося відображення господарської діяльності у фінансовій звітності.

У 1973–1989 рр. основою діяльності скликаного для цього органу КМСФЗ стало узагальнення практики ведення обліку в економічно розвинених країнах, подання та розкриття інформації у фінансовій звітності, а результатом перші прообрази стандартів МСФЗ.

Період з 1989 по 1995 рр. прийнято вважати початком формування системи МСФЗ як системи стандартів, що базується на єдиних принципах. Багато компаній починають дотримуватися принципів МСФЗ та переходити на них по всьому світу для успішного функціонування у міжнародному економічному полі.

У 1995-2000 рр. розробляються ключові набори стандартів, узгоджені з авторитетними міжнародними організаціями. Країни Європи починають дозволяти використання МСФЗ для паралельного обліку, звітність МСФЗ стає допустимою для лістингу найбільших бірж світу.

У 2000 році МСФЗ починають визнавати і в Північній Америці, через велику кількість скандалів, пов'язаних з US GAAP, починається процес взаємної конвергенції.

2001 рік завершує перший рядок, пов'язаний зі стандартами IAS, відбувається реформування КМСФЗ в РМСФЗ.

Наступні етапи - це подальше поширення стандартів МСФЗ, перехід на

стандарти виду IFRS, розробка МСФЗ для громадського сектору.

У вересні 2002 року відбулася Норволкська угода, в рамках якої РМСФЗ та Рада зі стандартів обліку США ухвалили меморандум про конвергенцію МСФЗ та US GAAP та з 2009 року знято вимогу про узгодження звітності з МСФЗ з US GAAP.

Наразі стандарти формування міжнародної фінансової звітності продовжують доопрацьовуватись. Постійно з'являються нові міжнародні стандарти звітності, тоді як інші скасовуються.

Стандарти МСФЗ є визнаним у всьому світі набором стандартів для підготовки фінансової звітності, які визначають: статті, які мають бути визнані як активи, зобов'язання, капітал, доходи і витрати; як оцінювати ці статті; як представляти ці статті у наборі фінансових звітів; та відповідні розкриття, необхідні для кожного з цих пунктів.

Частина тверджень про місію Фонду свідчить, що стандарти МСФЗ дозволяють:

1. Забезпечити прозорість за рахунок підвищення міжнародної зіставності та якості фінансової інформації, що дозволяє інвесторам та іншим учасникам ринку приймати обґрунтовані економічні рішення.

2. Посилити підзвітність за рахунок скорочення інформаційного розриву між постачальниками капіталу та людьми, яким вони довірили свої гроші. Стандарти надають інформацію, необхідну для притягнення керівництва до відповідальності. Будучи джерелом глобально порівнянної інформації, стандарти МСФЗ також мають життєво важливе значення для регулюючих органів у всьому світі.

3. Сприяти підвищенню економічної ефективності, допомагаючи інвесторам виявляти можливості та ризики по всьому світу, тим самим покращуючи розподіл капіталу. Використання єдиної, надійної мови бухгалтерського обліку знижує вартість капіталу та знижує витрати на міжнародну звітність для бізнесу.

Таким чином, стандарти МСФЗ були розроблені для вирішення проблем, пов'язаних із поданням та інтерпретацією фінансової інформації у сучасному світі безмежних фінансових ринків. Механізм розробки та прийняття МСФЗ є угодою представників різних бухгалтерських шкіл. Однак це виключно організаційна сторона. З змістовної сторони МСФЗ є методологічний документ, що має певну теоретичну основу.

Застосування єдиного набору високоякісних стандартів компаніями по всьому світу підвищує сумісність та прозорість фінансової інформації та знижує витрати на підготовку фінансової звітності. Коли ці стандарти застосовуються суворо та послідовно, учасники ринку капіталу отримують якіснішу інформацію для прийняття рішень.

Таким чином, МСФЗ сьогодні – це ще один значний крок у розвитку практики бухгалтерського обліку в усьому світі.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЗЕД-ПОВЕРНЕНЬ

*Сирцева С. В., кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

Зовнішньоекономічна діяльність охоплює взаємовідносини між українськими та іноземними суб'єктами господарювання і може здійснюватися як на території України, так і за її межами. У результаті таких взаємовідносин, за непередбачених обставин, трапляються випадки, коли суб'єкти господарювання (резиденти та нерезиденти) відправляють товар на експорт, а покупець, що отримав товар за кордоном, виявляє брак або встановлює, що якість товару або інші його характеристики не відповідає вимогам, заявленим у договорі. Урегулювати таку ситуацію можна різними способами, у тому числі шляхом повернення товару. Тоді товару знову потрібно перетинати кордон та прямувати назад. З облікового боку такі операції супроводжує низка питань [1].

Якщо під час приймання (або в процесі експлуатації) у товарі виявляють дефекти, такий факт зазвичай фіксують документально (наприклад, в акті або іншому документі, прийнятому в міжнародній практиці).

Якщо сторони приймають рішення щодо повернення, його потрібно оформити двостороннім документом (наприклад, додатковою угодою до контракту). У цьому документі вказують, хто несе витрати, пов'язані з поверненням товару (зазвичай постачальник).

Повернення товарів від нерезидента відображають в обліку звичайними зворотно-коригувальними бухгалтерськими проведеннями:

1. Відображено повернення товару від нерезидента за курсом НБУ, за яким був визнаний такий дохід)

Дт 704 «Вирахування з доходу»

Кт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

2. Відображено повернення товару та зменшення собівартості реалізованих товарів методом «червоне сторно»

Дт 902 «Собівартість реалізованих товарів»

Кт 281 «Товари».

3. Відображено собівартість повернутого товару, яка брала участь у формуванні фінансового результату методом «червоне сторно»

Дт 791 «Результат операційної діяльності»

Кт 902 «Собівартість реалізованих товарів».

Витрати, пов'язані з поверненням товару, не збільшують його первісну вартість. Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [2] такі витрати пов'язані зі збутом товару мають бути відображені на рахунку 93 «Витрати на збут» або за рахунок відповідного забезпечення, створеного в обліку на підприємстві.

Відображення в обліку курсових різниць за розрахунками з нерезидентом залежить від того, був оплачений товар, що повертається, чи ні.

Так, якщо товар, що повертається:

- не був оплачений повністю або частково, то в обліку числиться монетарна заборгованість за субрахунком 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» і на суму дебіторської заборгованості нерезидента вже могли бути нараховані курсові різниці, наприклад, на дату балансу (п. 4, 8 НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [3]). Однак під час повернення товару монетарна заборгованість (вартість повернутого товару) перетворюється в немонетарну (адже оплачувати її грошима нерезидент уже не буде). Отже, сума всіх раніше нарахованих курсових різниць повинна бути анульована. Це можна зробити або шляхом сторнувальних проведеннь, або шляхом списання на дохід або у витрати звітного періоду різниці між курсом НБУ, за яким був визнаний експортний дохід, і курсом НБУ на дату розрахунку останньої курсової різниці (перед прийняттям рішення про повернення);

- був попередньо повністю оплачений, тоді під час отримання передоплати за товар і подальшого його відвантаження на експорт курсові різниці не виникали;

- був оплачений після відвантаження, то курсові різниці, нараховані до моменту його отримання, не коригуються [4].

Якщо першою подією є повернення грошей, то:

- на дату повернення грошей робиться бухгалтерський запис:

Дт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»

Кт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» за курсом НБУ на цю дату;

- на дату повернення товару робиться бухгалтерський запис:

Дт 704 «Вирахування з доходу»

Кт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» за курсом НБУ на дату визнання експортного доходу з одночасним відображенням сумової різниці між курсом НБУ, за яким був визнаний експортний дохід, і курсом НБУ на дату повернення грошей за Кт 719 «Інші доходи від операційної діяльності» (якщо ця різниця додатна) або Дт 949 «Інші витрати операційної діяльності» (якщо різниця від'ємна).

Якщо першою подією є повернення товару, тоді:

- на дату повернення товару робиться бухгалтерське проведення:

Дт 704 «Вирахування з доходу»

Кт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» за курсом НБУ на дату визнання експортного доходу з одночасним відображенням сумової різниці між курсом НБУ, за яким був визнаний такий дохід, і курсом НБУ на дату повернення товару за Кт 719 «Інші доходи від операційної діяльності» (якщо ця різниця додатна) або Дт 949 «Інші витрати операційної діяльності» (якщо різниця від'ємна);

- на дату повернення грошей робиться бухгалтерський запис:

Дт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»

Кт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» за курсом НБУ на цю дату з одночасним відображенням курсової різниці між курсом НБУ на дату повернення грошей і курсом НБУ на дату повернення товару за Кт 714 «Дохід від операційної курсової різниці» (якщо різниця від'ємна) і Дт 945 «Втрати від операційної курсової різниці» (якщо різниця додатна).

Під час отримання товарів від нерезидента в обліку виникає монетарна кредиторська заборгованість, за якою розраховують курсові різниці за правилами пп. 7, 8 НП(С)БО 21 до моменту перерахування оплати (у разі післяплати) або до розірвання ЗЕД-договору (якщо оплату не встигли здійснити).

Тобто, якщо товари не були оплачені, після прийняття рішення про їхнє повернення заборгованість перед нерезидентом перетворюється в немонетарну й курсові різниці за нею не перераховуються. Для обліку такої заборгованості можна відкрити окремий субрахунок [4].

Якщо товари були оплачені нерезиденту й за умовами договору нерезидент зобов'язаний повернути імпортеріві оплату, курсові різниці за такою заборгованістю виникнуть, якщо оплата буде здійснена після повернення з моменту оформлення МД на повернення товару та до моменту отримання грошей від постачальника-нерезидента, адже така заборгованість є монетарною (п. 4, 8 НП(С)БО 21).

При поверненні товарів може виникнути сумова різниця між оцінкою товарів на дату повернення та їх вартістю в обліку. Сумові різниці зазвичай відображають у складі інших операційних доходів або витрат (на субрахунок 719 «Інші доходи операційної діяльності» або 949 «Інші витрати операційної діяльності» відповідно).

Таким чином, розглянути вище ситуації регулюються правом країни, яке сторони вибрали й указали у ЗЕД-контракті, якщо інше не передбачено законом. А якщо в договорі не було зазначено, право якої країни застосовується під час виникнення спору між сторонами, то діють правила міжнародного договору, якщо такий укладено між Україною та країною нерезидента.

Література:

1. Облікові аспекти повернення товарів у ЗЕД. URL: <https://www.buh24.com.ua/oblikovi-aspekty-povernennya-tovariv-u-zed/>.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31 грудня 1999 р. №318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» від 10 серпня 2000 р. №318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

4. Коваленко О. ЗЕД-повернення: як відобразити в обліку. URL: https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-ved-i-valyutnye-operacii-7-ved-vozvraty-kak-otrazit-v-uchete#header_item_2.

**СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ»**

УДК 338.43:005.35

Т. І. ЛУНКІНА, доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail:lunkina_tanya@i.ua

**ОСНОВНІ ТРЕНДИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Питання корпоративної соціальної відповідальності протягом останніх років все більше набуває популярності, адже бізнес несе відповідальність за свої дії на основних ключових стейкхолдерів та навколишнє середовище. Все частіше підприємства звертають увагу на соціальні та екологічні та чинники. Значні потрясіння, серед яких Covid-19 та воєнні дії в Україні змусили переглянути усталені практики ведення та принципи організації бізнесу. Відбувається зміщення акцентів на сьогоденні потреби суспільства та вміння їх швидко розв'язувати. Бізнес проходить перевірку на витривалість, а інвестори звертають увагу на сталий розвиток та відповідність йому своєї діяльності.

Серед науковців, які досліджували сучасні аспекти корпоративної соціальної відповідальності варто виокремити, К. Білоруську [1], А. Соколенко [2], М. О. Чупріну, Г. П. Жалдак [3]. Проте світ швидко змінюється і відповідно до викликів сьогодення, змінюються і пріоритети в корпоративному розвитку.

Пандемія та воєнні дії в Україні доводять, що відсутність стратегії сталого розвитку – основна проблема для українських компаній у період кризи. А ті, хто ефективно впровадив у свою діяльність екологічну, соціальну та управлінську стійкість, набагато простіше адаптувалися до змін.

Серед основних трендів корпоративної соціальної відповідальності варто виокремити:

1. Цільовий розвиток бізнесу. У своїх бізнес-стратегіях компанії України надають пріоритет соціальним та екологічним аспектам, а не розглядають як другорядні.

2. Протидія кліматичним змінам. Зміна клімату стала однією з найгостріших глобальних проблем, і компанії вживають заходів для її вирішення через свої ініціативи з КСВ. Це включає зменшення вуглецевого сліду, інвестиції у відновлювану енергетику, а також підтримку кліматичної адвокації та досліджень.

3. Диверсифікація, справедливість та інклюзивність. Компанії усвідомлюють важливість створення інклюзивних робочих місць і вживають заходів для розв'язання таких проблем, як гендерна та расова нерівність.

4. Взаємодія з громадою. Компанії все більше взаємодіють з громадами і вживають заходів для розв'язання проблем бідності, освіти та охорони здоров'я. Це включає підтримку місцевих благодійних та неприбуткових організацій, волонтерство та участь в ініціативах з розвитку громади [4].

Варто звернути увагу, що серед основних підходів, які компанії застосовують для підтвердження діяльності, спрямованої на сталий розвиток та соціальну відповідальність є ESG та CSR. Однак між ними є деякі ключові відмінності (табл. 1).

Таблиця 1 Основні ключові відмінності між ESG та CSR підходами

Корпоративна соціальна відповідальність (CSR)	Екологічне, соціальне та корпоративне управління (ESG)
Бізнес-модель для компаній, що впливає на внутрішні процеси та культуру	Вимірювальна оцінка сталого розвитку, поширена серед інвесторів
Охоплює діяльність, яку компанія здійснює, прагнучи мати більший глобальний вплив	Набір критеріїв для оцінки сталості
На сьогодні має бути пріоритетним, оскільки цього прагнуть споживачі	Ключова мета ESG-оцінки – інвестиційна привабливість
Ефективна система звітності	Кількісна оцінка наявної звітності
Можуть бути сприйняті як позитивно, так і негативно (у випадку грінвошингу)	Можуть бути сприйняті як позитивно, так і негативно (у випадку грінвошингу)

Джерело: сформовано на основі матеріалів [5]

Абревіатура ESG стосується всіх складових бізнес-середовища й охоплює такі напрями стратегії сталого розвитку компанії: екологічний, соціальний та управлінський (environmental, social, governance). ESG-стратегія має вирішальне значення при прийнятті управлінських рішень. Своєю чергою, корпоративна соціальна відповідальність (CSR) – це концепція управління, завдяки якій компанії інтегрують соціальні та екологічні питання в операційну модель та взаємодіють зі своїми зацікавленими сторонами. КСВ входить у ESG-критерії, але не дорівнює їм [5].

Щоб не просто слідувати тренду, підприємствам необхідно почати з усвідомлення реальної вигоди від програм сталого розвитку та аналізу поточної стратегії. Адже, результат разових проєктів буде короткостроковим, не матиме жодного прикладного значення та у подальшому не принесе результативності та користі для суспільства.

На нашу думку, світ мінливий і готує нам ще багато несподіванок. Але, при наявності стратегічного підходу до сталого розвитку і правильного розуміння корпоративної соціальної відповідальності, підприємство зможе швидко адаптуватися і пристосуватися до нових викликів сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Корпоративна соціальна відповідальність — основа позитивної репутації компанії. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/markets/ksv-staye-umovoyu-uspishnogo-biznesu-volonterstvo-v-trendi-parimatch-50157707.html> (дата звернення : 10.04.2023 р.).
2. Тренди, досвід, КСВ: що таке насправді сталий розвиток і як його досягти у великій компанії. URL : <https://mind.ua/openmind/20217286-trendi-dosvid-ksv-shcho-take-naspravdi-stalij-rozvitok> (дата звернення : 10.04.2023 р.).
3. Чупріна М. О., Жалдак Г. П. Світові тренди у сфері корпоративної соціальної відповідальності. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/89.pdf (дата звернення : 10.04.2023 р.).
4. Центр КСВ : офіційний сайт. URL : <https://csr-ukraine.org> (дата звернення : 10.04.2023 р.).
5. ESG та CSR - підходи, які компанії застосовують для підтвердження діяльності, спрямованої на сталий розвиток та соціальну відповідальність. URL:https://www.facebook.com/CSRUkraine/photos/a.251839241552533/6216323325104065/?locale=uk_UA (дата звернення : 10.04.2023 р.).

ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Бурковська А. В.,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Миколаївський національний аграрний університет

Забезпеченню економічного розвитку будь-якої країни у сучасних умовах сприяє ефективна діяльність її банківської системи. Світовим досвідом доведено, що на ефективність діяльності банківської системи країни суттєво впливає якість управління кожною банківською установою.

Якісний банківський менеджмент збільшує прибутковість та мінімізує розмір сукупного ризику банківської установи, а також у конкурентних умовах розвитку ринку банківських послуг забезпечує відповідний рівень вартості банківського бізнесу.

Банківський менеджмент – це наука, яка вивчає ефективні системи управління процесами і відносинами в банківській діяльності [1, с.7].

Сутність банківського менеджменту проявляється в його функціях:

- 1) аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на діяльність банку (здійснюється з метою виявлення конкурентних переваг і прогалин у діяльності банку для прийняття управлінських рішень);
- 2) планування кроків досягнення визначених банківською установою цілей (розроблення стратегічних і тактичних планів із розподілом ресурсів і відповідальності);
- 3) організація здійснення банківських операцій (установлення правил структурування і комунікацій всіх процесів у банку: економічних, технологічних, соціально-психологічних, правових);
- 4) регулювання (прийняття поточних управлінських рішень, спрямованих на реалізацію планових завдань);
- 5) мотивація (активізація високоефективної праці персоналу банку задля реалізації управлінських рішень);
- 6) контроль (перевірка виконання прийнятих управлінських рішень та забезпечення безперервності управління банком) [2, с. 25-28].

Як і будь-яка наука, банківський менеджмент характеризується низкою принципів, до яких відносяться:

- 1) спрямованість дій керівного складу банку на досягнення конкретної мети;
- 2) єдність мети, результату та засобів його досягнення;
- 3) комплексність процесу управління (аналіз, планування, регулювання та контроль);
- 4) єдність стратегічного, тактичного та оперативного планування для забезпечення безперервності процесу управління банком;

5) контроль за прийнятими управлінськими рішеннями з метою їх повної реалізації;

6) стимулювання (матеріальне та моральне) творчої активності та досягнень як усього колективу банку, так і кожного його окремого члена;

7) гнучкість організаційної структури управління для забезпечення якісного вирішення функціональних і управлінських завдань [1, с. 8].

Говорячи про успішне управління банківською установою, слід зазначити, що першочерговою його задачею є забезпечення максимізації прибутку. Адже банк – комерційне підприємство, метою діяльності якого є одержання доходу, а в умовах існуючої конкуренції на фінансовому ринку - якомога більшого доходу. Важливу роль в цьому напрямі відіграє боротьба між банками за клієнта.

Клієнтоорієнтований підхід на сучасному ринку банківських послуг окреслює наступне завдання для банківського менеджменту – всебічне задоволення потреб клієнтів банку щодо якості та асортименту пропонованих банком продуктів. Через пандемію COVID-19 і війну в Україні, банки співпрацюють з клієнтами в режимі on-line, що не лише небезпечно, а і дуже зручно та надають широкий спектр банківських послуг.

У сучасних конкурентних умовах функціонування банківські установи з метою збільшення фінансової інклюзії, підвищення прибутковості та поліпшення іміджу застосовують соціальне спрямування свого бізнесу. Повагою депонентів і акціонерів банків користується кредитування екологічно небезпечних підприємств, малого та середнього бізнесу.

Банківський менеджмент покликаний забезпечити створення такої організаційної структури банку, яка б була оптимальною і максимально ефективною. Якісного управління потребують системи контролю за рівнем сукупного банківського ризику, внутрішнього аудиту, гарантування кібербезпеки, захисту інформації тощо.

Важливо не тільки збільшити рівень капіталізації банку, покращити показники його діяльності і забезпечити їх відповідність нормативним вимогам Базельської конвенції, а і створити умови для розкриття професійних потенційних можливостей кожного співробітника банківської установи задля досягнення єдиної мети і виконання місії банку.

Отже, банківський менеджмент характеризується певними принципами, виконує ряд функцій і має свої завдання. Застосування грамотного, кваліфікованого управління банківською установою забезпечить успішне її функціонування на фінансовому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент : навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.
2. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку : підручник. Тернопіль : економічна думка, 2017. 512 с.

ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВИХ ІНТЕРЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мельник О.І., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

В умовах переходу до цифрової економіки відбувається зміна попиту на страхові послуги, що насамперед пов'язано зі трансформацією страхових інтересів учасників ринку. Фактори ризику та невизначеності викликають потребу в захисті економічних та неекономічних благ, у компенсації збитку щодо принципово нових благ, які створюються або використовуються із застосуванням нових технологій, притаманних цифровій економіці. Відтак, враховуючи сучасні тенденції, актуальним є дослідження факторів трансформації страхових інтересів та їх впливу на розвиток страхового ринку.

Трансформація страхових інтересів здійснюється через зміну їх компонентів внаслідок зміни економічних та неекономічних благ, страхових ризиків, потреби у збереженні доходів. Зміна потреби у страховому захисті як фактора трансформації страхових інтересів реалізується шляхом: виникнення або навпаки скорочення нестрахових форм управління ризиком; зменшення витрат страховиків при укладанні договорів страхування; зміни потреби в умовах реалізації страхового інтересу (потреба в цифровізації страхового інтересу).

Також трансформацію страхових інтересів може зумовлювати виникнення нових суб'єктів страхового ризику, в тому числі форм колективного споживання страхових послуг. Підвищення рівня страхового інтересу відбувається на сьогодні через виникнення принципово нових форм об'єктів страхування (безпілотні літальні апарати та автомобілі, інтернет-виробничі засоби тощо) та нових видів ризиків, які раніше були відсутніми у практиці страхування (ризик цифрової економіки [2]; пандемія коронавірусу; ризик через зміну умов експлуатації тощо). У той же час зниження рівня страхового інтересу відбувається через: 1) зникнення блага або зменшення можливостей його використання, у т. ч. через зниження попиту на блага (наприклад, зменшення експлуатації авіаліній в період пандемії та ін.); 2) зникнення певних видів ризику (наприклад, зміна природно-кліматичних умов, пов'язаних із висиханням водних ресурсів, невикористанням у повному обсязі благ тощо).

Також в якості фактора трансформації страхових інтересів може виступати їх цифровізація, тобто прагнення суб'єкта господарювання задовольнити потребу у збереженні (захисті) блага (грошових потоків, що генеруються ним) із використанням страхового захисту, що реалізується за допомогою страхових технологій. Тобто цифровізація страхового інтересу на сьогодні є не просто потребою у страховому захисті, а потребою у страховому захисті з використанням цифрових технологій.

Слід відзначити, що саме перехід страхового бізнесу на цифрові технології є визначальною вимогою сучасності. Адже, в умовах загострення конкуренції, зростання вимог з боку споживачів і нагляду, страховий ринок стрімко займає лідируючі позиції на передовій технологічного прогресу [1]. З кожним роком розвиваються сервіси віддаленого врегулювання збитків, зростає кількість онлайн-продажів страхових продуктів, впроваджуються мобільні додатки, чат-боти та ін. Серед найпопулярніших технологічних рішень, які використовуються у страхуванні можна виокремити такі: big data, штучний інтелект та машинне навчання (20 %); страхування на основі часу використання (за принципом «плати, коли їздиш») (13 %); телематика (13 %); страхування для IoT-сфери (інтернет речей) (12 %); робо-едвайзери та чат-боти (10 %), блокчейн (4 %) [3].

У сучасних умовах виникнення моделі спільного використання благ спричиняє трансформацію страхових інтересів, яка пов'язана з появою нових суб'єктів страхових інтересів – об'єднань споживачів благ, а також зі зміною страхових інтересів власників благ, які надають їх у спільне користування. Основною причиною трансформації страхових інтересів при спільному використанні економічних благ є зміна страхових ризиків, яка зумовлюється: невизначеністю користувачів економічного блага; підвищенням ймовірності його нецільового і протиправного використання; претензіями щодо якості блага з боку споживачів; цифровізацією взаємодії власника блага та його споживачів.

Відтак, трансформація страхових інтересів громадян і суб'єктів господарювання в різних галузях економіки на сьогодні є об'єктивним процесом, який пов'язаний із:

- потребою в компенсації збитку щодо принципово нових економічних і неекономічних благ, що створюються або використовуються із застосуванням нових технологій, притаманних цифровій економіці;
- потребою в компенсації збитку щодо специфічних ризиків, притаманних цифровій економіці;
- потребою в цифровізації страхового інтересу;
- потребою в захисті економічних благ при зміні особливостей його використання, зокрема при спільному використанні.

Таким чином, подальший розвиток страхового ринку в сучасних умовах має бути спрямований як на цифровізацію страхової діяльності, так і на вдосконалення програм страхування з метою задоволення трансформаційно змінених страхових інтересів споживачів страхових послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобальний ринок страхування у 2021-2022 році. Підсумки та прогнози розвитку. URL: <https://forinsurer.com/news/21/07/14/40018> (дата звернення: 24.03.2023).
2. Нестерчук Т. В., Шарата М. В. Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв; 24-25 листопада 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 45-46.
3. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 24.03.2023).

Боднар О.А., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Реалії сьогодення ставлять нові виклики до підприємств аграрного сектору, що змушує їх керівництво шукати шляхи щодо попередження або подолання негативних факторів впливу на діяльність підприємства, забезпечуючи тим самим стабільність його функціонування та фінансову безпеку.

Актуальним питанням при формуванні системи фінансової безпеки аграрного підприємства є формування підходів до управління нею як самостійним об'єктом. Це потребує аналізу існуючих підходів, визначення їх недоліків та можливостей використання.

За результатами дослідження літературних джерел та думок авторів стає зрозумілим, що погляди науковців щодо підходів до управління фінансовою безпекою підприємств у цілому та аграрних зокрема є досить різноманітними, що характеризує багатоаспектність трактування даного поняття. Вважаємо за доцільне дати характеристику основним підходам до управління фінансовою безпекою (табл. 1).

Таблиця 1 Підходи до управління фінансовою безпекою аграрного підприємства

Підходи	Характеристика
вартісний	сформувався у межах погляду на підприємство як особливий інвестиційний товар, який володіє корисністю та вартістю для інвесторів
стаціонарний	фінансова безпека розглядається як стан об'єкта з точки зору його рівня, визначається незалежністю, стійкістю, стабільністю та потребує застосування інструментів фінансового менеджменту
програмно-цільовий	передбачає формулювання проблемної ситуації; визначення цільової настанови управління фінансової безпеки та розробки програм реалізації сформульованої політики
динамічний	підхід із застосуванням індексних показників, використання яких дозволяє оцінити динаміку (напрямок) розвитку підприємства у тому випадку, якщо фінансову безпеку підприємства пов'язують з реалізацією його фінансової стратегії, які вважають, що безпека є сукупністю умов функціонування суб'єкта
системний	розглядає фінансову безпеку як складову системи економічної безпеки. Комплекс заходів щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства через створення сприятливих умов, а також нейтралізації і ліквідації зовнішніх та внутрішніх загроз
інституційний	фінансова безпека характеризується сукупністю фінансових умов, які формуються під впливом наявних обсягів фінансових ресурсів, можливостей їх формування та використання згідно з нормативно-правовими підставами фінансової діяльності аграрного підприємства; механізмами, що забезпечують виконання цих норм та правил, а також формалізованими та неформалізованими нормами відносин між суб'єктами господарювання

Підходи	Характеристика
Неоінституціональний	передбачає обов'язкове урахування в процесі управління інституційних пасток, які характеризують наявність стійких неефективних інституціональних норм та правил
Ресурсно-функціональний	фінансова безпека підприємства розглядається в наступних аспектах: забезпечення адаптації підприємства до змін ринкової кон'юнктури та якості реалізації управлінських функцій (планування, облік, аналіз), система захисту його фінансових інтересів від постійного деструктивного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що дозволяє йому ефективно розвиватися у поточному та перспективному періоді, стан захищеності фінансових інтересів
Ресурсний	фінансова безпека визначається як стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, який забезпечує їх ефективне використання в поточному періоді та на перспективу з метою забезпечення розвитку підприємства
Інформаційний	передбачає забезпечення надійності інформаційної системи підприємства та збереження інформаційних ресурсів шляхом проведення спеціальних перевірок осіб, що допускаються до роботи з фінансовими документами та недопущення її незаконного розповсюдження
Статистичний	розглядає фінансову безпеку як стан ефективного використання ресурсів підприємства з метою його стабільного функціонування
Вузькофункціональний	розглядає процес управління фінансовою безпекою підприємства лише з позиції окремого аспекту його фінансово-економічної діяльності

Джерело: сформовано з використанням [1, 2].

Тож, ключовою метою управління фінансовою безпекою аграрного підприємства в межах цих підходів є максимізація вартості підприємства, а особливістю застосування – бачення перспектив розвитку підприємства як ознаки управління його майбутнім.

Таким чином, основним способом забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою аграрного підприємства є обґрунтоване використання всіх зазначених підходів, як основи для прийняття управлінських рішень, планування і здійснення його фінансово-господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник / Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с.
2. Sirenko N. Baryshevska I. Melnyk O. (2021). The Genesis of Financial Market Institutionalisation in Ukraine: An International Perspective. Scientific horizons. Vol. 24, № 10. URL: [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(10\).2021.97-108](https://doi.org/10.48077/scihor.24(10).2021.97-108) (дата звернення: 20.03.2023).

УДК 338:43:339.13
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Мікуляк К. А., асистент

Миколаївський національний аграрний університет

Діяльність підприємств аграрного сектору здійснюється в складних умовах, які вимагають змін в усіх підсистемах управління з метою адаптації до нових викликів зовнішнього середовища. Швидкість та якість адаптації насамперед залежить від досконалості стратегії, яка повинна охоплювати всі сфери діяльності підприємств.

Розробка власних досконалих стратегій, аналіз ринкових можливостей, визначення потенційних загроз та небезпек, досягнення конкурентних переваг дозволить підприємствам аграрного сектору досягати поставлених стратегічних цілей, тому проведення дослідження щодо формування стратегічного потенціалу підприємств аграрного сектору є своєчасним та актуальним.

Теоретичним та практичним аспектам формування стратегічного потенціалу підприємств присвячено праці Л. Артеменко [1], стратегічні напрями конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору досліджували С. Повна [2], Ю. Шабардіна [2], стратегічне управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін розглядали С. Писаренко [3], М. Іванько [3], М. Грицаєнко [3]. Потенціал аграрного підприємства в контексті стратегії його розвитку вивчали І. Кадирус [4], А. Донських [4], В. Терещенко [4] та ін.

Зміцненню конкурентоспроможності та реалізації стратегії розвитку аграрних підприємств сприяє формування стратегічного потенціалу у частині реалізації можливостей зовнішнього середовища та ефективного використання ресурсів та резервів внутрішнього середовища підприємств [1].

Формування стратегічного потенціалу підприємств (СПП) передбачає аналіз фактичної діяльності підприємства, розробку стратегічної концепції розвитку, оцінку фактичного рівня локальних потенціалів та ефективності заходів формування СПП й прогнозу оцінку росту потенціалу.

Стратегіями формування стратегічного потенціалу підприємств аграрного сектору є стабілізація (мінімізація витрат, забезпечення «виживання»); нарощення (максимізація прибутку, розширення частки ринку, розробка інновацій); розвиток потенціалу (нові ринки, впровадження інновацій, реалізація інвестиційних проєктів) [1].

Прийняття стратегічних управлінських рішень у межах формування стратегічного потенціалу здійснюється шляхом оцінювання потенційних можливостей підприємств, рівня ресурсозабезпеченості, аналізу та прогнозу внутрішньофірмових показників, вибору стратегії розвитку та структури стратегічного потенціалу, а до складу потенціалу аграрного підприємства входять: матеріально-технічні ресурси; технологічні ресурси; грошові кошти; трудові ресурси; ресурси організаційної структури системи управління; інформаційні та земельні ресурси.

Інтегральне оцінювання СПП здійснюється на основі формули [1]:

$$SP = \sum_{i=1}^n p_i * x_i$$

де, SP – інтегральне оцінювання стратегічного потенціалу;

p_i – ступінь значущості кожного локального потенціалу;

x_i – інтегральне значення локального потенціалу;

n – кількість локальних потенціалів.

Граничними значеннями показника стратегічного потенціалу від 0 до 1 характеризується незначний рівень, від 1 до 3 – низький рівень, від 3 до 6 – досягнутий рівень, від 6 до 9 – стабільний рівень та більше ніж 9 – перспективний рівень.

Разом з тим, встановлення кількісних та якісних зв'язків між локальними потенціалами, рівнем їх розвитку та конкурентоспроможності, реалізацією управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування підприємств забезпечує застосування графоаналітичного методу «Квадрат потенціалу», який складається з 4-х складових (зон): виробництво, менеджмент, маркетинг, фінанси та 4 векторів, що створюють його.

У межах 1-ї складової аналізують обсяг, структуру та темпи виробництва, фонди виробництва, наявний парк обладнання та рівень його використання, географічне місце виробництва та наявність інфраструктури, екологію виробництва, стан продажу. 2 зона передбачає аналіз організації й системи управління, кількісний та якісний склад працівників, рівень менеджменту, культури фірми. Зона «Маркетинг» передбачає аналіз ринку, товару та каналів збуту, нововведень, комунікаційних зв'язків, інформації та реклами, маркетингових планів і програм, а 4-та складова «Фінанси» передбачає аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтів: рентабельності, ефективності, ділової активності, ринкової стійкості та ін. Відтак, правильна форма квадрата свідчить, що потенціал підприємства збалансований, а викривлена форма показує незбалансований потенціал з проблемними векторами [1].

Отже, формування стратегічного потенціалу підприємств аграрного сектору в умовах динамічних змін зовнішнього середовища вимагає розроблення власних стратегій розвитку, аналізу ринкових можливостей, оцінювання загроз та інтегрального оцінювання стратегічного потенціалу підприємств, що дозволить останнім досягати поставлених стратегічних цілей та конкурентних переваг у майбутньому.

Література:

1. Артеменко Л.П. Стратегічне управління : конспект лекцій [Електронний ресурс]: Навчальний посібник для студ. спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Менеджмент і бізнес адміністрування». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Л.П. Артеменко. Електронні текстові дані. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 342 с.

2. Повна С., Шабардіна Ю. Стратегічні напрями конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору та харчової промисловості в контексті забезпечення

сталого розвитку країни в умовах глобалізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. №3(27). С. 123-131.

3. Писаренко С.В., Іванько М.В., Грицаєнко М.О. Стратегічне управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 27, Ч. 2. С. 29-34.

4. Кадирус І. Г., Донських А. С., Терещенко В. А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8063> (дата звернення: 16.04.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.64](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.64).

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КЕЙТЕРИНГУ В УКРАЇНІ

БІЛЧЕНКО Олександр,

доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

bilichenko77@ukr.net

orcid.org/0000-0002-5241-3195

МУЛЕНКО Ілона,

здобувачка вищої освіти факультету «Менеджмент»,

Миколаївський національний аграрний університет,

lonamulenko9@gmail.com

***Анотація.** У дослідженні розглянуто розвиток кейтерингу в Україні, наведено приклади даного напрямку у гастрономічній справі; особливу увагу приділено визнанням у світі кейтеринговим фірмам Іспанії та Великобританії.*

Ключові слова: кейтеринг, гастрономія, ресторанна справа, кейтерингове обслуговування, «виїзний ресторан», напрями кейтерингу.

На сьогодні питання розвитку готельно-ресторанної справи та закріплення її статусу в економіці країни посідає чільне місце і вимагає більш поглибленого вивчення. Сфера гостинності останнім часом вийшла на новий рівень і її послуги стають все більш популярними серед населення нашої країни та й світу загалом. Одним із сучасних напрямів розвитку даної справи, який користується досить великим інтересом, виступає кейтеринг. Це широкий комплекс послуг, пов'язаний з організацією та обслуговуванням харчування за межами спеціалізованих закладів (ресторанів, кафе, пабів).

Метою наукового дослідження є дослідити особливості розвитку кейтеринг і сучасних його напрямів в Україні та за кордоном.

Послуги кейтерингу розвиваються з неймовірною швидкістю, одночасно покращуючи умови роботи з клієнтами та збільшуючи коло послуг. І це не дивно, адже він є одним із перспективних видів діяльності в галузі ресторанної справи, а його впровадження передбачає надання послуг на регулярній основі.

Навіть зараз, в період масштабної війни в Україні, замість занепаду, ресторанний бізнес продовжує працювати та розвиватися. За інформацією, що надала українська компанія Poster POS, 19 % закладів ресторанного господарства в Україні продовжували працювати навіть в перші дні війни [4]. На думку засновника компанії «Фігаро-Кейтеринг» Олександра Котолупа: «Компанія й надалі буде тією, якою була, коли була створена та досягла успіхів. Я хочу, щоб компанія працювала у тому складі власників, які є зараз, і щоб компанія розвивалася, набирала обертів, була й надалі тією, якою її знає вся Україна. Я готовий створювати нові робочі місця, я націлений навіть у такі

складні часи давати людям можливість заробляти й, відповідно, сплачувати податки до бюджету України» [5]. Це означає, що попри події, що відбуваються в країні, власники компаній даного напрямку продовжують розвиток власного бізнесу.

За кордоном даний вид бізнесу вже тривалий час існує як окрема, самостійна ланка в економічній індустрії, більш того, в деяких компаніях він є основним джерелом отримання прибутку. Що ж стосується України, то вона лише на початку цього шляху. Цілком очевидно, що беручи за основу даний вид обслуговування той чи інший заклад (ресторан, кафе) має вивчити світовий досвід, що в майбутньому дасть змогу уникнути помилок і впровадити ефективні маркетингові рішення.

Послуги кейтерингу, як сучасного напрямку ресторанної індустрії, зарекомендували себе на достатньо високому рівні й довели, що такий вид бізнесу може розкрити широкі можливості для тих, хто по-справжньому буде займатися даною справою.

Кейтеринг, як тип ведення ресторанного бізнесу, вперше з'явився на українському ринку в минулому сторіччі, приблизно у 90-х роках. При цьому, «Гетьман-Фуршет» входить до списку, як одна з перших компаній в даному сегменті, клієнтами якої були у переважній більшості іноземці [1].

Кейтеринг, представлений в українському стилі, займає значну частку ринку гастрономічних послуг. По-перше, це компанії закритого типу, які проводять корпоративне гастрономічне обслуговування для підприємств і установ із мільйонними оборотами. По-друге, всім знайомі компанії, які працюють за своїми окремими правилами, але разом із тим ринок їх послуг все ще залишається недостатньо вивченим і зрозумілим для звичайного споживача. Це визнає засновник і власник кейтерингової компанії «Фігаро» Олександр Котолуп: «В Україні простежується відсутність чіткої культури громадського харчування. Взяти, приміром, якщо у Франції на чотирьох осіб припадає один стілець - будь-то ресторан чи інший заклад, то в Україні на одне місце припадає 400 гостей. З цього можна зробити висновок, що заклади України є ще не достатньо обізнані в усіх нюансах цієї сфери для того, щоб мати змогу на рівних позмагатися з іншими країнами».

Одними з напрямів розвитку готельно-ресторанної справи є виїзне обслуговування (так званий «виїзний ресторан») та стаціонарне обслуговування [2]. Кожен з них має свою певну специфіку, в той час як їхня схожість ґрунтується на потребі мати в наявності виробничу базу. Тому, необхідно розглянути дані напрями більш детально:

1. Кейтеринг у приміщенні (стаціонарне обслуговування). Призначений для організації щоденного харчування працівників і співробітників компаній, офісів. До обслуговування в приміщеннях відносять також і організацію конкретних заходів (презентацій, банкетів тощо) на території закладу харчування, які, на відміну від інших закладів, відкриті лише на момент проведення заходу. Значні витрати на утримання таких приміщень спричиняють високі тарифи на зазначений вид кейтерингу.

2. Кейтеринг поза приміщенням. Він ґрунтується на наявності у підприємства окремих пунктів із приготування їжі, звідки готові страви відправляються у місце, зазначене клієнтом. Прикладами цього виду можуть слугувати доставлення обідів в офіси, організація вишуканих випускних вечорів або інших заходів. Цим займаються відносно невеликі фірми.

3. Індивідуальний кейтеринг. Це один із найпростіших його різновидів, при якому приготування страв відбувається в закладі замовника, під його контролем. Головна перевага цього сектору закладена так, що компанії працюють, але у фінансовому плані не несуть жодних витрат на будівництво, оренду приміщень, придбання необхідного устаткування, що є великою перевагою для підприємців-початківців.

4. Роз'їзний кейтеринг. Форма обслуговування, яка здійснюється шляхом доставки напівфабрикатів до офісів, знімальних майданчиків тощо, де на місці призначення вже проходить кінцеву обробку та реалізується. Найрозповсюдженим прикладом такого обслуговування виступає торгівля з автомобілю.

5. Роздрібний кейтеринг. Проводиться за допомогою продажу їжі у кінотеатрах, на стадіонах й інших місцях великого скупчення людей. Як і попередні, цей вид поєднує у собі виробничу, транспортну й торгівельну складові.

Послуги кейтерингу набули розвитку в усьому світі. Зокрема, це стосується країн Європи. У цьому аспекті заслуговує на увагу досвід Іспанії та Великобританії [3]. Серед визнаних представників кейтерингового обслуговування Великобританії можна відмітити наступні фірми:

1. Casablanca Catering Hire. Заснована в 2009 році й наразі одна з найбільших і найактивніших компаній Лондона, що надає послуги кейтерингу. Вона не лише займається наданням гастрономічних послуг, але й пропонує прокат технологічного обладнання. Заклади мережі працюють по всьому місту та мають спеціальні виставкові зали.

2. Humdingers. Ця компанія працює в Лондоні вже протягом шістнадцяти років. Її засновник Роберт Ханнінгер у минулому працював у найкращих ресторанах Лондона. Він мріяв розширити свій цільовий ринок, заснувавши кейтерингову компанію, що охоплює заходи всіх типів від одружень до зйомок на місцевості. За останні роки вони працювали з кількома успішними брендами, включаючи Vogue і Amazon.

3. Rhubarb Hospitality. Одна з провідних компаній громадського харчування з досвідом роботи понад 20 років, яка відома своїм міжнародним охопленням і ексклюзивними закладами. У Лондоні вони керують культовими майданчиками, такими як Sky Garden і Royal Albert Hall.

4. Spook. Обслуговує найвідоміші світові бренди в історичних місцях по всій Великобританії та позиціонує себе сучасною гостинною компанією з широким охопленням у соціальних мережах.

5. NAOMI'S Catering. За межами столиці, у другому за величиною місті Англії, Бірмінгемі, ресторан «NAOMI's Catering» широко відомий своєю багатю карибською та континентальною кухнею ф'южн. Це знана компанія,

яка організовує такі події, як весілля, ювілеї та корпоративні заходи. На їх думку: «Жодна робота не буває занадто великою або занадто малою».

В Іспанії серед відомих кейтерингових закладів громадського обслуговування відмітимо такі фірми як:

1. Life Gourmet. Компанія розміщена у столиці Іспанії Мадриді та надає достатньо великий спектр послуг. Її партнерами є знані в усьому світі Teatro Real, Casa de América, Castillo de Viñuelas та ABC Serrano. Заклад спроможний обслуговувати до 5000 клієнтів.

2. L'Esclusivitat. Кейтерингова компанія, що надає свої послуги для корпоративних заходів, зустрічей, обідів для керівників, залів засідань та офісних обідів, адаптованих до потреб організатора у Барселоні. Серед найбільших брендів, що обрали їх вишукані страви стали Porsche та Microsoft.

3. Gourmet Catering & Espacios. Компанія провадить свою бізнесову діяльність у Валенсії, третьому за величиною місті країни. Враховуючи географічне місце розташування, крім традиційних високоякісних послуг громадського харчування вони займаються обслуговування міжнародних конференцій та спортивних заходів.

4. Alameda Catering. Компанія користується великим попитом за свої послуги кейтерингу в місті Гранада завдяки своїй зірковій репутації проведення понад 200 заходів на рік для різних клієнтів. Надають традиційні послуги гастрономії та пропонуються базові послуги з організації подій з чисельністю від сотень до тисяч людей.

5. S'algar Catering. Фірма обрала свою нішу у сфері кейтерингу. Організація заходів відбувається на острові Менорка. Зокрема її рекомендують для обслуговування як невеликих заходів, наприклад групова вечеря, так і для одружень. Замовлення подій відбувається через соціальні мережі та мобільні застосунки.

Висновки. Їжа завжди була вирішальним аспектом для існування людського виду. Людина потребує їжу так само, як і будь-який живий організм. Але процес вживання їжі має своє особливе задоволення. Розвиток гастрономічної справи показав, що кейтеринг або так зване «виїзне» обслуговування має перспективи розвитку не лише в теперішній час, але й в майбутньому, для чого його ефективність має підвищуватися.

Неможливо не відмітити, що значною перевагою кейтерингу над рештою типів обслуговування є те, що гастрономічні заклади, окрім їжі, надають також послуги з обслуговування, неймовірною атмосферою, представленими зручностями, романтикою, відпочинком. Вітчизняний кейтеринг є ще достатньо молодим. Використання досвіду успішних іноземних компаній дасть змогу кейтерингу постійно покращуватися та розвиватися, адже з часом змінюються тренди і тенденції, попит на той чи інший вид послуг, що стимулює будь-якого фахівця цієї сфери відповідати вимогам часу, аби залишатися успішним й надалі.

Список літературних джерел

1. Топ-5 кейтерингових компаній України. 2018. URL :

<https://ckp.in.ua/lifestyle/19603>

2. Смирнов І. Г. Логістика комерційного й соціального кейтерингу: міжнародний та український вимір / І. Г. Смирнов // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 5-6. – С. 5–11. URL : [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6\(70-71\)/uazt_2013_5-6_3.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2013/5-6(70-71)/uazt_2013_5-6_3.pdf)

3. Top 5 event suppliers for catering in the UK and Spain, 2023. URL : <https://eventscase.com/blog/top-5-event-suppliers-for-catering-in-the-uk-and-spain>

4. Бишовець Л. Г., Куракін О. Б., Крижанівський А. І. Інноваційні технології обслуговування в сучасному ресторанному бізнесі. Харків : Новий курс. Харків, 2020. С. 53–58

5. Робота компанії «Фігаро-Кейтеринг» в умовах війни. Заява керівництва компанії, 2022. – Режим доступу : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1991354-robota-kompaniyi-figaro-keytering-v-umovakh-viyuni-zayava-kerivnitstva-kompaniyi>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

БОРКО Тетяна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної теорії і
суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація. Актуальність полягає в необхідності обґрунтувати теоретичні знання, практичні вміння та компетенції майбутніх фахівців-аграріїв, що мають бути сформовані в процесі професійної підготовки у вищій школі та закладатимуть підґрунтя для якісної професійної діяльності. Метою статті є визначення складників екологічної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв у контексті формування екологічного світогляду.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічний світогляд, екологічна культура, професійна екологічна компетентність, екологічна освіта.

Актуальною проблемою сучасної вищої освіти аграрної сфери є підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти, набуття ними професійної компетентності, формування екологічного світогляду, що практично пов'язано з перспективами інвестування вкладення капіталу у майбутній розвиток виробничого сектору держави. Теоретичні знання, практичні уміння та компетенції здобувачів вищої освіти, закладені у процесі фахової підготовки у вищій школі, формують основу для високого рівня фахової діяльності.

Концепція розвитку освіти в Україні (2015-2025 років) наголошує на пріоритетність проблем екологічного виховання, висуває завдання підготовки здобувачів вищої освіти з новим екологічним мисленням, які будуть спроможні перестерігати екологічні ризики в країні [5]. У 2019 році прийнято закон про основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року, де знайшли відображення основні положення цієї концепції [11].

Згідно з Концепцією екологічної освіти України головними завданнями екологічної освіти повинні бути виховання та плекання екологічної культури всіх суб'єктів суспільства [10].

Ключовим компонентом екологічної культури є екологічна свідомість, що виступає певною конфігурацією суспільної свідомості та є найважливішою складовою науково-філософського світогляду. Як особлива і відносно своєрідна конфігурація, вона склалася лише в ХХ ст. у результаті накопичення екологічних проблем [2, с. 335].

В той же час динамічне реформування зазначеної системи постійно ставить перед наукою нові виклики та завдання, які потребують теоретичного осмислення, глибокого дослідження та формулювання науково обґрунтованих пропозицій.

Актуальність теми зумовлена кризовим станом природи та зниженням ціннісних орієнтирів у суспільстві на початку ХХІ століття. Скрутна ситуація у

суспільстві привела до викривлення стосунків індивіда з природним середовищем як сферою його життєдіяльності, що спричинило зміни у природному, соціальному та культурному оточенні. Такі зміни вплинули і на світ індивіда зсередини, зруйнували його ціннісні прагнення, мотиви та установки. Складові екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти стали предметом дослідження в теорії різних наук природничих, філософських, педагогічних, психологічних, культурологічних. Мета полягає в обґрунтуванні компонентів екологічного світогляду, що сприяють формуванню екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти аграрної сфери.

Проблеми екологічних компетентностей, світогляду, екологічної культури та виховання передусім актуалізувалися у наукових дослідженнях першої третини ХХІ століття.

Дослідженню питання присвячені наукові роботи: Н. Анацької [1], Л. Виговського, Т. Виговської [2], О. Дідкова [3], Л. Коробчук [6], Н. Королецької [7], Ю. Нестеренка [8; 9] та ін. Вчені відзначають, що однією із форм суспільної свідомості є екологічна свідомість як суттєвий складник екологічного світогляду.

Організації екологічної освіти та виховання у навчальних закладах, комплексах, екологічних клубах присвячена значна кількість вітчизняних робіт, тоді як екологічним компетентностям, формуванню екологічного світогляду, екологічної культури студентів аграрної сфери дотепер у наукових працях в нашій державі приділялося недостатньо уваги.

Удосконалення вищої школи зумовлене концептуальною моделлю «освіти впродовж життя» та запитамі сучасної спільноти щодо ступеня професійної підготовки спеціалістів, важливим продуктом навчання яких у вищих навчальних закладах є оволодіння базовими компетентностями. Формування екологічного світогляду досліджується з іншої площини і має на меті не тільки оволодіння ustalеними стрижневими знаннями й вміннями, а й можливостями практичного застосування їх у своїй діяльності.

Сьогодні нагальною є проблема зростання продуктивності екологічної освіти в Україні, що має на меті підготовку громадян з високим рівнем екологічних знань [2, с. 340].

Формування екологічної свідомості безпосередньо пов'язано з професійними екологічними компетентностями студентів, оскільки основою концепції сталого розвитку цивілізації є саме екологічні знання.

На думку науковців С. Толочко та А. Шкодїна, основними показниками сформованості екологічної компетентності студентів аграрних вузів є: непохитність інтересу до екологічних проблем, відчуття необхідності в підвищенні рівня екологічних знань, потреби особистого внеску в екологічну діяльність; масштаб, осмислення та стійкість екологічних знань, конструктивне розв'язання екологічних завдань, наявність сукупних знань і вмінь практично вирішувати проблеми щодо збереження та поліпшення навколишнього середовища [13, с. 168-169].

Безперечно, сучасний стан довкілля є серйозною світовою проблемою. Споживчий стереотип поведінки на тлі безвідповідального ставлення до

природи став причиною глобальної екологічної кризи. Наразі стоїть завдання щодо здійснення термінових заходів щодо охорони природи. Вихід зі становища можливий лише в тій ситуації, коли людство усвідомить проблему, змінить світогляд та практику життєдіяльності. І вирішення цієї проблеми вбачається саме в освітньому просторі, у пошуку нових підходів до виховання, спрямованих на формування особистості, готової до активної природоохоронної діяльності, здатної знаходити оптимальні розв'язання екологічних завдань. Саме тому необхідна якісна підготовка екологічно грамотних фахівців, здатних взяти на себе відповідальність за збереження довкілля.

Екологічне виховання є визначальним напрямом державної політики, тому важливо формувати екологічний світогляд та екологічну культуру насамперед молодого покоління. Для його вирішення потрібно насамперед формування потужної законодавчо-нормативної бази. Законодавство України про екологічну освіту ґрунтується на Конституції України і формується з чинного законодавства України в галузі освіти, культури, природоохоронної діяльності [14, с. 403].

Безумовно, екологічна свідомість людини має систему узагальнених суджень, думок, ідеалів, життєвих цінностей особистості, що засвідчують глибоке усвідомлення життєвої потреби збереження спільного для всього людства життєвого середовища. Варто наголосити, що в засадах екологічного судження базується екологічна наукова картина світу, що є цілісним комплексом світоглядних ідей. Сьогодні таких ідей сформульовано чимало.

Поки що зростає роль екологічної освіти як цілісного педагогічного процесу. У цьому напрямі варто апелювати до основних педагогічних завдань, що розв'язуються в ході вироблення наукового світосприйняття, а саме до проблем навчання, виховання та розвитку. Завдання навчання припускають оволодіння студентами сукупністю світоглядних уявлень та переконань. Завдання виховання пов'язані з формуванням суджень, поглядів, ціннісних орієнтирів, що потребує аргументованого усвідомлення студентами світоглядних уявлень, цінностей, полемічного обговорення дискусійних питань, застосування світоглядного досвіду практично. Завдання розвитку полягають у виробленні наукового стилю мислення, схиляють до застосування моделі проблемного навчання – включення студентів у вирішення проблем (теоретично та практично).

Дослідниця Н. Анацька зазначає, що екологічні знання у межах сучасної освіти – це вагомий аспект у становленні екологічної свідомості, тому весь освітній процес повинен бути екологічно спрямованим. Поряд з тим екологічні знання є головною засадою екологічного вчення, що визначає засвоєння упорядкованих екологічних знань і слугує формуванню екологічного світогляду, тобто осмисленню єдності людини й природи. Екологічні знання повинні бути пріоритетними в технічних, економічних, гуманітарних знаннях, виявляти обізнаність взаємодії людини з природою [1, с. 13].

Л. Коробчук наголошує на вчених, які, вивчаючи проблеми екологічного виховання та екологічної освіти, єдині в твердженні, що всі люди, зокрема

майбутні спеціалісти, повинні мати такий ступінь розвиненості екологічного світогляду, який би задовольняв продуктивний розвиток соціально-еколого збалансованого суспільства [6, с. 122].

Метою екологічного виховання є формування високого рівня екологічної культури, що ґрунтується на формуванні цілісного світогляду, що передбачає функціонування системи життєвих цінностей, екологічної етики та розвитку екологічної грамотності.

Концепція екологічної освіти України визначає екологічний світогляд як один із основних складників екологічної культури, а головним завданням вищої освіти є продукування у студентів високої екологічної культури, глибоких екологічних знань та екологічного світосприйняття [10].

З цієї причини виникають певні проблеми генерування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти з перепрофілюванням навчального процесу у вищій школі на «активне навчання» студентів. Мова йде про активізацію навчальної пізнавальної діяльності фахівців за умов зосередження навчального процесу на застосуванні багатоманітних активних форм і методів, які б поєднували у собі освітній та професійний аспекти підготовки.

Як відомо, світогляд постає досить складним і багатогранним феноменом. Зважаючи на філософський зміст поняття «світогляд» – певний порядок поглядів на неупереджений світ і місце в ньому індивідуума, на ставлення людини до навколишнього світу і самої себе, а також зумовлені цими поглядами основні життєві орієнтири людей, їх погляди, ідеали, переконання, принципи пізнання й діяльності, культурні надбання. Світогляд, будучи віддзеркаленням світу і маючи значуще відношення до нього, має певну вагу й певну регулятивну роль, виступаючи як методологія побудови загальної наукової системи образів, уявлень людини про світ [4, с. 806]. З цього погляду екологічний світогляд є елементом екологічної культури, ґрунтовним осмисленням життєвої доцільності зберегти всьому суспільству середовище проживання.

Водночас екологічну свідомість формулюють як рівнозначне відтворення у пам'яті індивідів їхнього місця та призначення у функціонуванні порядку «суспільство – природа» в рамках еволюції. Світоглядний чинник через систему концептуальних механізмів визначає часткове і стійке ставлення індивіда до твердження та шляхів рішення екологічних проблем, таким чином виконує системоутворююче призначення [12].

Проблеми формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти виявляються комплексними, отже, вимагають і всебічного підходу, аналізу результативності перебігу цього процесу, умови його продуктивності та умови його запровадження в соціально-культурну та державно-правову практику. Комплексний підхід до процесу генерування екологічного світогляду майбутніх спеціалістів вимагає нерозривної єдності всіх предметів і явищ, взаємозв'язаних і взаємозумовлених, всіх компонентів цього феномена в їх взаємозалежності, взаємозв'язку, взаємному впливові один на одного і на прикінцевий результат – рівень зорганізованості екологічного світогляду здобувачів вищої освіти, який виражається як у ставленні людини до природи,

усвідомленні законів її прогресу, так і в функціонуванні людей.

Екологічні компетентності, а також і проблеми формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти аграрної сфери є багатоаспектними. Розбір усіх компонентів дає можливість формувати цілісний порядок фахової готовності до майбутньої діяльності. До основних складових ефективного формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти зараховують: екологічну культуру, екологічне виховання, екологічну освіту, еколого-практичну діяльність. Для формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти вагомим являється об'єднання соціально-економічної, природничо-наукової, а також правової площини взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу. Стратегічне ж рішення в цьому контексті вбачається у формуванні базової екологічної обізнаності майбутніх спеціалістів-аграріїв, спрямованої на осмислене застосування накопичених знань у практичній діяльності, що рівночасно виявляється способом виховання, в процесі якого здійснюється становлення порядку цінностей, а тому й морального ставлення індивіда до довколишнього природного середовища.

Тож майбутній фахівець аграрної сфери зобов'язаний формувати в процесі навчання певні компоненти екологічної компетентності. Здобувач вищої освіти повинен знати, уміти та розуміти (усвідомлювати) фундаментальні складники та установи екології, всі методи реалізації екологічних завдань дисципліни, а також методику здійснення екологічного дослідження; розв'язувати фахові завдання, що вимагають осягнути та застосовувати екологічні знання у нових ситуаціях; самостійно опанувати екологічні знання з різноманітних джерел; збагнути необхідність екологічних знань як основи успішної фахової підготовки; усвідомити значимість екологічної самоосвіти, щоб в майбутньому приймати важливі рішення та реалізовувати в професійній діяльності.

Потрібно здійснити низку заходів, а саме: сформувати науково обґрунтовану аграрну екологічну політику на рівні держави, регіону; вдосконалити навчальні програми з урахуванням сучасних напрацювань агрокультури; регулярно і постійно підіймати ступінь екологічної свідомості людини шляхом генерування корелятивних світоглядно-значущих настанов з метою цілеспрямованого впливу на свідомо-теоретичний рівень екологічної зрілості.

Проблема формування екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти аграрної сфери є доволі багатоаспектною та дає можливість започаткувати монолітну систему фахової готовності отримати в майбутньому омріяну професію. Проте ця стаття не вичерпує усіх проблем, відповідно нові дослідження імовірно можуть бути направлені на розгляд процесів саморозвитку екологічних компетентностей на підставі визначення зв'язків між зоолого-екологічними та фахово направленними дисциплінами.

Вирішення глобальних екологічних проблем можливе на основі звернення педагогічної науки до питання виховання екологічної культури особистості.

Література

1. Анацька Н. В. Екологічна освіта: знання і життєво-ціннісні орієнтації сучасної людини: дис. на зд. н. ст. к. філос. н. / НАПН України Ін-т вищої освіти. Київ, 2016. 220 с.
2. Виговський Л. А., Виговська Т. В. Світогляд як системо утворюючий чинник у процесі формування екологічної свідомості особистості. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 333-341.
3. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості. URL : <https://ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf> (дата звернення: 01.03.2022).
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_konserc.pdf (дата звернення: 15.02.2022).
6. Коробчук Л. Формування екологічного світогляду як складова підготовки майбутніх фахівців-екологів. *Наукові записки. Сер. «Педагогіка»*. 2009. № 3. С. 119-122.
7. Королецька Н. В. Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки: автореф. дис. к. п. н./Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2018. 22 с.
8. Нестеренко Ю. В. Дослідження моделі формування екологічної свідомості студентів. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/44162/1/68-71.pdf> (дата звернення: 15.02.2022).
9. Нестеренко Ю. В. Формування світогляду студентів засобами екологічної освіти. 2020.
10. Про концепцію екологічної освіти в Україні : Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України №13/6-19 від 20.12.2001 р. URL : <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>. (дата звернення: 12.02.2022).
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019, № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>. (дата звернення: 15.02.2022).
12. Радей А. С. Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект. URL : http://novyn.kpi.ua/2008-3/15_Radej.pdf (дата звернення: 27.02.2022).
13. Толочко С. В., Шкодин А. В. Формування екологічної компетентності студентів агротехнічних спеціальностей ВНЗ. *Екологічні науки*. 2017. № 18-19. С. 165-172.
14. Хвіст В. О. Формування екологічної культури особистості: світовий та український досвід. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. Вип. 159, ч. 1. С. 401-408.

Environmental competence formation of higher agricultural education

Abstract. The relevance lies in the well-founded theoretical knowledge, practical skills and competencies of future agricultural specialists, which should be formed in the process of professional training in higher education and will lay the foundation for quality professional activity. The problem of the topic is considered in the disclosure of the components of environmental competences of those obtaining higher education in the agrarian sphere.

Keywords: ecological education, ecological worldview, ecological culture, professional ecological competence, ecological education.

УДК 37.01

**ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА
ПРИКЛАДІ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ**

Шарін О. В., старший викладач

Миколаївський національний аграрний університет

Воєнний стан – це особливий період в історії країни, коли держава стикається з надзвичайними викликами та загрозами, такими як збройний конфлікт, внутрішня або зовнішня агресія, терористична загроза тощо [1]. В таких непростих умовах всі аспекти життя суспільства, включаючи освітню систему, піддаються випробуванню. Ми розглянемо особливості освітнього процесу в аграрних закладах освіти під час воєнного стану.

Аграрні заклади освіти включають коледжі, університети, технікуми та інші заклади освіти, спрямовані на підготовку фахівців у сільському господарстві та суміжних галузях. Воєнний стан може суттєво вплинути на роботу таких закладів, вимагаючи від них адаптації до складних умов та забезпечення продовження освітнього процесу з дотриманням вимог безпеки.

Одним з основних аспектів освітнього процесу в умовах воєнного стану є саме безпека. Аграрні заклади освіти мають забезпечити захист усіх учасників освітнього процесу від можливих загроз, пов'язаних з військовим конфліктом. Це може включати забезпечення фізичної безпеки, контролю за доступом до закладу, проведення тренувань з евакуації та рятувальних робіт, організацію системи зв'язку та інших заходів безпеки.

Однак безпека в умовах воєнного стану не обмежується лише фізичним аспектом. Важливо також забезпечити емоційну та психологічну безпеку студентів та персоналу. Воєнний конфлікт викликає стрес, тривогу, травми та інші психологічні проблеми. Тому аграрні заклади освіти повинні проводити психологічні тренінги, консультації та інші заходи, що сприяють збереженню психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Ще одним аспектом освітнього процесу в умовах воєнного стану є забезпечення доступності освіти для всіх студентів. Воєнний конфлікт може призвести до переселення, евакуації або розриву зв'язку між різними територіями. Тому аграрні заклади освіти мають забезпечити можливість продовження освіти для студентів, які опинилися в складних умовах. Це може включати використання дистанційних технологій, організацію консультацій та навчання в онлайн-режимі, а також забезпечення доступу до навчальних матеріалів та ресурсів навіть у складних умовах.

Освітній процес в умовах воєнного стану може також відкривати нові виклики. Наприклад, аграрні заклади освіти можуть зосередитися на розробці та впровадженні інноваційних підходів до сільського господарства, таких як використання сучасних технологій, створення стійких агротехнологій, розвиток екологічного сільського господарства та розширення місцевого ринку збуту. Воєнний стан може спонукати до переосмислення та переорієнтації аграрної освіти на вирішення актуальних викликів, що виникають у контексті військового конфлікту.

Одним з прикладів успішної реалізації освітнього процесу в умовах воєнного стану є досвід аграрних закладів освіти в Україні, під час повномасштабного вторгнення. Багато закладів забезпечували неперервність освітнього процесу, надавали підтримку студентам та персоналу, організовували дистанційне навчання та розширювали спектр навчальних програм. Це дало змогу студентам продовжувати навчання та отримувати необхідні знання та навички, не зважаючи на складні умови, в яких вони знаходилися [2].

Однак, слід відзначити, що освітній процес в умовах воєнного стану має свої виклики та обмеження. Наприклад, забезпечення безпеки студентів та персоналу, доступу до ресурсів, організації практичних занять та відповідної інфраструктури може бути складним завданням в умовах військового конфлікту. Також, емоційний стан студентів та персоналу може впливати на якість освітнього процесу та досягнення навчальних цілей.

Отже, освітній процес в умовах воєнного стану в аграрних закладах освіти має свої особливості та вимагає адаптації до непередбачуваних умов.

Освітній процес в умовах воєнного стану в аграрних закладах освіти може бути складним і викликати великі виклики. Проте, за допомогою відповідної підтримки та заходів, освітні заклади можуть забезпечити неперервність освітнього процесу та забезпечити належні умови для навчання та розвитку здобувачів вищої освіти, навіть в умовах воєнного конфлікту.

Важливо враховувати потреби та особливості учасників освітнього процесу, забезпечувати безпеку, психологічну підтримку та створювати умови для здобуття якісної освіти. Залучення громадськості, співпраця з іншими освітніми закладами, використання наявних ресурсів та спрямованість на виховання миротворчої культури можуть бути важливими стратегіями для забезпечення успішного освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Освіта є одним з ключових чинників розвитку суспільства, тому важливо не допускати зупинки освітнього процесу навіть в умовах воєнного конфлікту. Забезпечення доступу до освіти, підтримка колективу та використання ресурсів можуть стати вагомим внеском в розвиток суспільства, навіть в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>, дата звернення 02 квітня 2023 року.
2. Сайт Миколаївського національного аграрного університету режим доступу <https://www.mnau.edu.ua/>, дата звернення 02 квітня 2023 року.

СЕКЦІЯ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

УДК [316.77:331.546]/057.87

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ

Наталія Шарата

доктор педагогічних наук,

професор кафедри українознавства

Концепцією Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року сформульовано ключову мету: «забезпечення функціонування української мови як державної, створення умов для її всебічного розвитку та підвищення престижу використання в усіх сферах суспільного життя на всій території України, посилення її об'єднувальної ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, підтримка розвитку національної культури, заохочення процесів її інтеграції у європейський та світовий культурний простір» [1].

Комунікативний метод є одним з найефективніших методів формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти під час викладання курсу української мови (за професійним спрямуванням). Цей метод полягає в активному залученні здобувачів вищої освіти до комунікативних процесів в освітньому процесі, що дозволяє їм розвивати навички спілкування та взаємодії з іншими людьми.

Основними елементами комунікативного методу є:

– взаємодія – здобувачі вищої освіти залучаються до взаємодії з іншими здобувачами, науково-педагогічними працівниками та представниками професійного середовища. Це сприяє розвитку навичок спілкування та взаємодії з різними людьми;

-- рольові ігри – цей метод дозволяє здобувачам вищої освіти відчувати себе у ролі професіонала та навчитися вирішувати реальні професійні завдання в команді;

-- проєктна діяльність – здобувачі вищої освіти працюють в команді над проєктами, які вимагають застосування практичних знань і вмінь;

-- кейси – цей метод полягає у вивченні реальних ситуацій з практики професійної діяльності та їх аналіз.

На відміну від класичних методів, які ґрунтуються на повторенні та запам'ятовуванні, заняття за комунікативним методом орієнтуються на самих здобувачів вищої освіти – їхні відповіді, реакції. Застосування комунікативного методу в освітньому процесі дозволяє здобувачам вищої освіти розвивати

навички спілкування та взаємодії з іншими людьми, навчитися вирішувати реальні професійні проблеми, розвивати творчість та самостійність. Такий підхід допомагає краще засвоювати професійні знання.

Література:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2021-%D1%80#Text>

НАШ ЗЕМЛЯК МИКОЛА АРКАС В ГРОМАДСЬКОМУ ТА ПРИВАТНОМУ ЖИТТІ

Березовська Т.В.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасна історична наука в пошуках нових рішень проблеми реконструкції історичних постатей широко звертається до репрезентації не лише їх громадського, але й приватного життя. Це пояснюється тим, що в приватному житті складається безліч ситуацій, відносна свобода індивідуальних рішень, вчинків, як правило, ширших, ніж у будь-якій іншій сфері. Приватне життя тому є дуже зручним дослідницьким полем для вивчення протиборства між прийнятими стереотипами поведінки та індивідуальними сентенціями особистості.

Проте відомості, які дійшли до нас про М.М.Аркаса носять здебільшого громадський характер. Разом з тим логічні інструментарії історика дають можливість розширити вузькі детермінантні рамки дослідження суспільно-політичних відносин і простежити герменевтику духу історичного персонажу.

Зіставляючи зафіксовані матеріали про «зовнішні» вчинки Аркаса з його приватними записами, прямо чи завуальовано висловленими думками, а також з розкиданою по зібраних спогадах інформацією, спробуємо реконструювати головні риси Миколи Аркасів в контексті тих історичних подій, в яких він діяв.

Микола Аркас (1854-1909) видатний діяч українського відродження, автор першої опери на сюжет Т.Г.Шевченка «Катерина», книги «Історія України-Русі», першого популярного ілюстрованого видання з історії України, засновника Миколаївської «Просвіти». Народився і провів все життя в місті Миколаєві.

Змалечку Миколі Аркасу була притаманна мрійливість, чутливість, відчуття прекрасного. Але разом з тим він мав тверді переконання та міцну вдачу. Він, син високого імперського посадовця, вперто вбирався в український народний одяг. Влітку це була вишита сорочка та солом'яний бриль, взимку - смушкова шапка та свитка. Ноги були взуті в чоботи. Цей одяг дратував батька, але Микола вперто продовжував його носити.

На другому курсі університету Микола надумав одружитися з селянською дівчиною Яриною і зажити простим селянським життям десь на хуторі. Він самостійно посватався. Батьки Ярини дали згоду, батьки ж самого Аркаса нічого не відали. Микола вирішив вінчатися таємно. Три доби він скакав степами, намагаючись умовити місцевих священиків повінчати його, але ті відмовлялися таємно вінчати сина губернатора з простою селянкою. Потім про все дізналися батьки, зчинили лемент і повернули сина до навчання в університеті [1].

Минуло декілька років і вже на останньому університетському курсі М.М.Аркас, довіряючи своєму приватному щоденнику ліричні почуття до молодої одеської панянки Франкевич, зробив підсумок, що дорівнює анатомії власного кохання. «Кого я любив?»- задавався юнак питанням. І далі давав вичерпну відповідь, достойну бухгалтерській відомості: 1. Ганнусю - з 1866 по 1869; підсумок - 3 роки. 2. Ольгу Кравчину - з 1871 по 1872; підсумок - 1 рік. 3. Ярину - з 1872 по 1875; підсумок - 3 роки. 4. Глафіру Франкевич – з 1875; підсумок - 1,5 місяці.

Пізніше, збагачений досвідом, М.М.Аркас залишив іронічний запис олівцем на старих юнацьких рядках: «Це я з жиру казався» [2, арк.. 100].

В студентські роки особливо яскраво виявилася, притаманна всім Аркасам гуманістична спрямованість, ні з чим незрівняна турбота про інших. Сам дуже невибагливий, він всі отримані з дому гроші роздавав тим, хто просив у нього допомоги. Матеріальні прояви побуту його зовсім не займали. Чай з хлібом - це його звичайний обід. Відсутність грошей не пригнічувала юнака. «Витяг гаманець, а останні 20 копійок випали і кудись закотилися» - писав він у щоденнику [2, арк.. 102].

В родині Аркасів між батьком та сином часто спалахували сутички. Два міцних характери не здатні були до компромісів. Батько бажав бачити Миколу морським офіцером відповідно до родинної традиції. Микола бачив себе якщо не чоловіком селянки, то мандрівним актором театральної трупи свого кума М.Л.Кропивницького. Якось Микола навіть обізвав свого батька «царським сатрапом». В родині виникла глибока конфліктна ситуація. Про це свідчать листи Софії Петрівни до сина в Одесу, в одному з них вона з розпачем писала: «Ти навіть не припускаєш думки, що я нездатна була б поважати і кохати негідника, навіть якщо б він був батьком моїх дітей [3].

Слід зазначити, що юнацький бунт М.М.Аркаса скоро минув, тим більш, що підґрунтям його виступали не політичні переконання, а бажання самоствердитися і вийти з-під контролю всесильного батька. До того ж усі сімейні конфлікти вмить зникали, коли мова йшла про господарство. І Микола Андрійович, і Софія Петрівна і їхній впертий син Микола любили працювати. Маєток в Богданівці (нині с. Стара Богданівка Миколаївського р-ну) приносив значні прибутки, все було дуже добре налагоджено і бездоганно працювало. Аркаси придбали землю в с. Христофорівка (нині с. Христофорівка Баштанського р-ну). Там М.М.Аркас працював як тесля, сам зробив купальні, ладнав дах на службовому приміщенні [1].

Подружнє життя М.М.Аркаса склалося дуже вдало. Його дружина, донька героя Кримської війни капітана I рангу І.П.Шишкіна Ольга, не лише підтримувала матеріальний добробут родини, й поділяла погляди чоловіка. Їхній син та онук не лише прославили рід Аркасів, але й зробили значний внесок в розвиток української культури, були членами ОУН, зі зброєю в руках боролися за незалежність України.

Таким чином, вже ті короткі відомості, що було наведено в тезах, репрезентують Миколу Аркаса як людину відповідальну, енергійну, вірну

обраним ідеалам, креативну, обдаровану. А сюжети з приватного життя Аркаса підкреслюють і поглиблюють сутність його громадських вчинків.

Література:

1. Лист М.М.Аркаса до М.С.Литвина. Фонди Миколаївського обласного краєзнавчого музею. Д-882.
2. Щоденник Миколи Аркаса за 1875 рік . Фонди МОКМ. Д-883.
3. Лист Софії Аркас до сина Миколи. Фонди МОКМ. Д-1009.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТЕРМІНІВ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Кравченко Т.П.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри українознавства

Миколаївського національного аграрного університету

У сучасному мовознавстві вирізняються три основних способи диференціації термінологіки: перший – за тематичними групами, другий – за категоріями і третій – метод польового аналізу. Першим уже майже чотири десятиліття користуються дослідники літературної мови. Другий – новіший, стосується систематизації термінологічної лексики. Система опису термінології внесе упорядкованість і буде доцільною стосовно аналізу, на нашу думку, термінів економіки. Метод польового аналізу донедавна був основним під час вивчення системних зв'язків лексичних одиниць. Але, оскільки нам необхідно з'ясувати не лише те, що об'єднує агроекономічні терміни, але й те, що їх різнить один від одного, тому ми звернемося до лексико-тематичної диференціації.

Основною функцією терміна як особливого мовного знака є функція називання понять об'єктивної дійсності, а також відтворення тих зв'язків, які існують між предметами і явищами цієї дійсності. Разом з тим не потрібно забувати, що терміни є одиницями мови, і між ними існують і власне мовні зв'язки: вони об'єднуються в певні лексико-семантичні групи, в кожній мові по-своєму виокремлюючи той чи інший відрізок". Складна природа лексичного значення передбачає об'єднання термінів як за екстралінгвістичними ознаками, що віддзеркалюють зв'язок значення із зовнішнім світом, так і за винятково мовними, в основі яких лежать внутрішньомовні зв'язки. Ці дві обставини і дають підстави для лінгвістичного аналізу таких термінологічних угруповань (тобто спеціальних слів об'єднаних за екстралінгвістичним критерієм). Всі терміни аналізованої термінології перебувають у певних опозиціях один до одного, які їх і об'єднують, і диференціюють. Відповідно в лінгвістичній літературі спостерігається два основних підходи до систематизації термінів: тематичний та лексико-семантичний, на підставі яких виділяються тематичні групи та лексико-семантичні підгрупи термінів. Крім того, розподіл термінологічних одиниць на тематично однорідні групи, які відображають об'єктивне розчленування сфери економіки АПК, має прикладне значення, як обов'язкова передумова унормування досліджуваної термінології.

Тематична група – це сукупність термінів об'єднаних одною темою. Проаналізувавши систему значень термінів економіки АПК та відповідно перегрупувавши їх, зважаючи на реалії економіки АПК, ми виокремили в термінології АПК такі тематичні групи: 1. Терміни на позначення дій та процесів; 2. Назви установ, організацій і об'єднань, які беруть участь у аграрному виробництві, та їх структурних підрозділів; 3. Найменування осіб за зайнятістю в аграрному секторі економіки; 4. Номінації наук, наукових

напрянків, галузей, концепцій, тощо; 5. Терміни на позначення економічних явищ, властивостей і показників виробництва; 6. Назви на позначення об'єктів (предметів та наслідків) виробництва та інших агроекономічних понять та реалій; 7. Назви документів, які оформляють акти аграрно-економічних відносин. Групування термінів у тематичні групи базується на зовнішніх зв'язках між поняттями, відбувається на підставі спільної семантичної ознаки й «має відбиток суб'єктивізму». Оскільки, тематичне групування агроекономічних залежить від об'єктивної дійсності, тобто від аграрного виробництва, яке складається із трьох основних сфер (I –галузі промисловості, що виробляють для сільського господарства засоби виробництва або досільськогосподарська; II – власне сільське господарство; III – галузі, які забезпечують заготівлю, зберігання, транспортування, перероблення сільськогосподарської сировини і реалізацію виробленої з неї продукції або післясільськогосподарська), то і більшість тематичних груп можемо розчленувати на підгрупи, залежно від того, поняття якої сфери номінують терміни чи є універсалиями, що обслуговують всі три сфери. Отже, у більшості тематичних груп ми можемо виокремимо по-чотири тематичних підгрупи: а) терміни на позначення понять досільськогосподарської сфери; б) терміни, що номінують власне сільськогосподарські реалії в) терміни, що обслуговують після сільськогосподарську сферу, г) терміни властиві всім сферам економіки АПК.

Аналіз семантичних характеристик термінів служить лінгвістичною підставою для класифікації та розподілу агроекономічних термінів за тематичними групами. Досліджуючи семантичні властивості термінів, ми виходимо з того, що: а) основне функціональне призначення термінів полягає у фіксуванні, збереженні й передачі спеціальної інформації, яка призначається для відособленої групи адресатів і б) термін як лексична одиниця підпорядковується загальномовним законам, притаманним для неспеціалізованих слів мови.

Саме завдяки тематичним групам та лексико-семантичним підгрупам ми маємо можливість відтворити термінологію економіки АПК як системне утворення, незалежно яким способом терміни потрапили до неї, до того ж це дозволить виявити загальні номінативні та семантичні тенденції (регулярні семантичні переходи, спільні словотвірні моделі, граматичні форми та ін.), характерні для тієї чи іншої групи. Як зазначає В.В. Німчук, «системна пов'язаність елементів спостерігається в колі будь-якої лексико-семантичної групи слів, однак більш виразно вона виступає при вивченні макрогрупи» [Малевиц, 1999, с.56-57]. Такою макрогрупою ми вважаємо тематичну групу.

За концепцією аграрної економіки визначальна роль належить процесу виробництва. У зв'язку з тим, що в центрі концепції досліджуваної галузі економіки є процес виробництва на землі та забезпечення цього процесу, то в нижчеподаній тематичній класифікації агроекономічних термінів найбільшу групу становитимуть номінації процесів.

Література:

1. Малевич Л.Д. Особливості термінології донаукового періоду (на матеріалі гідромеліоративної термінології) // Мовознавство. – 1999. – № 4-5. – С. 51-58

УДК 94(477)'19'329

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ

Побережець Г.С.

кандидат історичних наук

старший викладач кафедри українознавства

Миколаївського національного аграрного університету

Творчий процес завжди відігравав важливе місце в житті В. М. Чорновола. Праці відомого дисидента, шістдесятника, літературного діяча мали величезний вплив на становлення та розвиток соціокультурного простору України. Важко переоцінити той вплив, що справив його творчий доробок на розвиток українського руху як на Батьківщині, так і за її межами

Крім того, статті В.М.Чорновола слід розглядати як основне джерело для вивчення комуно-радянських репресій 1965–1966 рр. У книзі «Правосуддя чи рецидиви терору?» відображені результати паралельного слідства справ засуджених діячів української інтелігенції, здійснено аналіз на відповідність юридичних норм радянського законодавства Конституції СРСР та УРСР, правомірність винесених вироків засудженим шістдесятникам [1, с. 38]. Так, неможливо не погодитися з автором.

Радянська Україна на початковому етапі розвитку ще давала деякі можливості для свободи людської діяльності й творчості, що є характерним для розвитку не лише української, але й інших культур, для зростання її як окремої держави. З формуванням на її теренах сталінської командно-адміністративної системи ситуація поступово заходила і в цьому відношенні в глухий кут. Все частіше і глибше відчувалися негативні зміни у побудові «радянської федерації», де стало прикладом занедбання суверенності України. Вона поряд з іншими республіками почала деградувати і перетворюватись на таку собі адміністративно-територіальну одиницю ультрацентристської держави [2, с. 209].

Після XX з'їзду настрої в суспільстві почали змінюватися. П'ятдесяті роки змінили нове десятиріччя, яке мало ще деякі демократичні паростки. Воно принесло у суспільство нове суспільно-культурне явище – шістдесятництво, яке стало прогресивно впливати на нове десятиріччя. Тому його прийнято називати епохою українського національного відродження. Поява подібного вияву українського народу не може бути випадковою, якщо, для прикладу, пригадати події 20-х – початку 30-х рр., які увійшли в історію нашої держави як

«Розстріляне Відродження», що стало проявом невдоволення і протистояння в українському суспільстві. Шістдесятництво стимульоване «хрущовською відлигою», що постала відразу після сталінських репресій, які брали свій початок з перших днів радянської влади, коли зароджувалися культурницькі рухи на території СРСР, виступаючи за збереження народних традицій, стояли на захисті та мали законні підстави на закріплення права на рідну мову і розвиток культури. З часом, розвиваючись і набираючи прихильників, культурницький рух став політичним рухом, який постійно прагнув вибороти незалежність України.

Рух шістдесятників був не схожим на інші суспільні рухи, що існували до того часу. Головною стала стратегія боротьби з радянським тоталітарним державним режимом, сформована зовсім інша естетична традиція. Поява шістдесятників стала реакцією на ганебне і нічим не вимушене придушення у суспільстві свободи особистості та національної свободи. Звісно, шістдесятникам було нелегко боротися за право на українську мову, культуру, але ніщо не ставало перепоною для них у здійсненні своїх планів. До того ж це було молоде покоління, куди входили талановиті творці, основним завданням яких було розвивати українську культуру і привести її до високого рівня, і навіть кращого, ніж на Заході. Шістдесятники стояли на захисті національної мови і культури, виступали за свободу творчості. Це складне завдання для них, за яке вони нерідко повинні були поплатитися позбавленням можливості працювати, творити.

Життя та діяльність В.М.Чорновола активізувалися в 1965–1966 рр. Це був період гострої боротьби і протестів, коли він разом зі своїми однодумцями активно виступав проти беззаконності, що мала яскравий прояв, зокрема у вигляді переслідувань інакодумців. З початку 1960-х років під пильний нагляд потрапили представники дисидентського руху, шістдесятники та релігійні громади, що спричинило масові переслідування інтелігенції і судові процеси. За таких умов та настроїв, коли сповнена болем активна частина суспільства через несправедливість системи, на світ з'являється праця «Правосуддя чи рецидиви терору?». Вона містила в собі благородну і неоціненну мету показати світу, що відбувається в СРСР, розкрити вже давно відомі, але заборонені у суспільстві теми обговорення – жахіття політичних репресій, що в 1960-х роках швидкими темпами почали знову проявлятися в радянському суспільстві.

Книга «Правосуддя чи рецидиви терору?» закінчена в 1966 р. і відразу надіслана Прокуророві УРСР та Голові КДБ при Раді Міністрів УРСР. Далі В. Чорновіл надсилає книгу партійному лідерові України П. Ю. Шелесту. На цьому автор не зупиняється і відправляє свій твір В. Г. Зайчуку – Голові Верховного Суду УРСР. Таким чином, В'ячеслав Максимович діє абсолютно відкрито, не приховуючи свого прагнення до справедливості.

Однак українські читачі побачили книгу «Правосуддя чи рецидиви терору?» лише у 1992 р., через рік після проголошення незалежності, коли В. Чорновіл уже по пам'яті і за допомогою видань, що були надіслані з-за кордону, зміг її відновити. Наступна праця автора виходить під промовистою назвою – «Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців»

Після прочитання цієї книги неважко переконатися в тому, що за радянської влади людина, яка мислила інакше, повинна сидіти за ґратами і не нервувати керівництво, яке дуже переймалося тим, що наступного дня ще хтось мислитиме не так, як їм потрібно. Страждала за часів радянської влади передусім інтелігенція, особливо творча. Це літературознавці, мистецтвознавці, історики, сподвижники громадської діяльності, всі не байдужі до української культури.

Творчий доробок В.М.Чорновола мав великий вплив на свідомість найбільш розкритою світові частину інтелігенції, яка прагнула бачити свою Україну не на периферії історії, а в центрі світових подій. Молоді люди вірили в можливість виходу на історичну арену, наївно сподіваючись, що це можливо здійснити в умовах соціалістичної системи. Проте радянська система дивилась на це інакше.

З появою праць В. Чорновола радянський уряд відразу відреагував наступним чином: 1968 рік позначений найбільшою, небувалою хвилею репресій, що пов'язані ще і з листом українських інтелігентів та робітників до ЦК КПРС про політичні репресії в Радянському Союзі. У ньому аналізувалися події, що відбувалися в країні, пов'язані безпосередньо з молоддю та інтелігенцією, над якими почали чинити масові політичні розправи. Режим показав свій звіриний оскал. Але основи його вже хиталися. І не останню роль в цьому відіграв Чорновол.

Масштаб особистості В.М.Чорновола важко переоцінити. Його твори були справжнім носієм справедливості та боротьби з беззаконністю тоталітарної системи. Віддавши всього себе до останку Україні, Чорновол і сьогодні залишається славетним героєм. В перемозі України над ворогом є і його безумовний внесок.

Список використаних джерел

1. Деревінський В. Ф. Праці В. Чорновола – «Правосуддя чи рецидиви терору?» та «Лихо з розуму» як джерело до вивчення радянських репресій 1965–1966 рр. / В. Ф. Деревінський // Магістеріум. 2007. Вип. 28. 1006 с. С. 37—42.

2. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого : матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову. К., 2000. 495 с.

ЗМІСТ

АНАЛІЗ СПОСОБІВ ВИЯВЛЕННЯ МАНІПУЛЯЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ Дубініна М.В.	4
ПЕРВИННИЙ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ЙОГО АКТУАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ Потривасєва Н.В.	6
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЛОКУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ Лагодієнко Н.В.	9
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ Чебан Ю.Ю.	12
ХРОНОЛОГІЯ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ Лугова О.І.	14
ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЗЕД-ПОВЕРНЕНЬ Сирцева С.В.	16
ОСНОВНІ ТРЕНДИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ Лункіна Т.І.	19
ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Бурковська А.В.	22
ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВИХ ІНТЕРЕСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ Мельник О.І.	24
ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА Боднар О.А.	26
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ Мікуляк К.А.	28
СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КЕЙТЕРИНГУ В УКРАЇНІ Біліченко О.С., Муленко І.	31
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ Борко Т.М.	36
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ Шарін О.С.	42
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ Шарата Н.Г.	44

НАШ ЗЕМЛЯК МИКОЛА АРКАС В ГРОМАДСЬКОМУ ТА ПРИВАТНОМУ ЖИТТІ Березовська Т.В.	46
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТЕРМІНІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ Кравченко Т.П.	49
ТВОРЧИЙ ДОРОБОК В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ Побережець Г.С.	51
Зміст	54